

NIEZWYCIĘŻENI

KWARTALNIK DLA DZIECI I MŁODZIEŻY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

NIEZWYCIĘŻENI WŚRÓD NAS ➤

**UPRAWIANIE JUDO UMOŻLIWIA
WSZECHSTRONNY ROZWÓJ
FIZYCZNY, ALE CO BARDZO
ISTOTNE, WPŁYWA TAKŻE
NA ROZWÓJ PSYCHICZNY
JUDO W RADZIONKOWIE ➤ s. 8**

FOT. ANNA SZOT

4 Spektrum
autyzmu -
wyjaśnienia

18 Tu telefon
zaufania, w czym
mogę pomóc?

28 Rick Allen
z Def Leppard
- jendoręki perkusista

2 KWIETNIA – ŚWIATOWY DZIEŃ ŚWIADOMOŚCI AUTYZMU

SŁOWO WSTĘPU > DANE UZYSKIWANE PODCZAS RÓŻNORODNYCH BADAŃ POKAZUJĄ, ŻE ZABURZENIA ZE SPEKTRUM AUTYZMU SĄ CORAZ CZĘŚCIEJ DIAGNOZOWANE ZARÓWNO W POLSCE JAK I NA CAŁYM ŚWIECIE. SPECYFIKA I ZŁOŻONOŚĆ PROBLEMÓW, Z JAKIMI ZMAGAJĄ SIĘ W CODZIENNYM FUNKCJONOWANIU OSOBY Z TYM ZABURZENIEM SPRAWIAJĄ, ŻE AUTYZM UZNANO (NA CO WSKAZUJE ORGANIZACJA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH) ZA JEDEN Z NAJPOWAŻNIEJSZYCH PROBLEMÓW ZDROWOTNYCH WSPÓŁCZESNEGO ŚWIATA

2 kwietnia obchodząmy ustanowiony w 2008 roku przez ONZ Światowy Dzień Świadomości Autyzmu. Od tego czasu w naszym kraju jak i w innych państwach kwiecień obfituje w wydarzenia, które szerzą wiedzę na temat nie tylko samego autyzmu, ale całego spektrum zaburzeń autystycznych. Włączając się w ten nurt w bieżącym numerze publikujemy dwa materiały przybliżające tę problematykę.

W ostatnich latach, wraz z rosnącą potrzebą, można zauważyć pewnego rodzaju intensyfikację działań różnych instytucji w zakresie oferowania usług,

pomocy, wsparcia osobom ze spektrum autyzmu oraz otoczeniu tych osób (rodzicom, terapeutom, opiekunom itp.). Coraz bardziej udoskonalany jest sposób diagnozowania, wprowadzane są nowoczesne metody terapii, podejmowane są oddziaływania wychowawcze, które są wysoce zindywidualizowane, dostosowane do potrzeb konkretnej osoby.

Jako społeczeństwo coraz bardziej jesteśmy osłuchani z takimi pojęciami jak Zespół Aspergera, autyzm, czy spektrum autyzmu i coraz precyzyjniej wiemy, co one oznaczają. Coraz częściej dostrzegamy potrzebę integracji i budowania pozytywnych po-

staw wobec tej grupy osób – wcześniej niejednokrotnie wykluczanej społecznie. Widoczne w ostatnich latach szerzenie wiedzy związanej z codziennym funkcjonowaniem osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu oraz wszelkich nowych doniesień dotyczących skutecznych metod terapeutycznych, bez wątpienia przyczyniło się do „oswajania” tej tematyki.

Dla osób ze spektrum autyzmu (podobnie jak dla osób z innymi niepełnosprawnościami) oraz ich rodzin bardzo ważne jest wsparcie. Nie tylko w postaci oddziaływań edukacyjnych czy terapeutycznych. Wsparcie osoby

ze spektrum autyzmu to także pełna akceptacja jej specyficznego postrzegania i doświadczania otaczającej rzeczywistości oraz uwrażliwianie otoczenia na odmienne możliwości i potrzeby w zakresie kontaktów międzyludzkich oraz komunikacji.

Tolerancja, akceptacja i zrozumienie stanowią bowiem pierwszy etap w budowaniu i podtrzymywaniu dobrych jakościowo relacji, które są swoistego rodzaju „kluczem do otwarcia drzwi”, za którymi stoi szansa rozwoju dla osoby ze spektrum autyzmu.

*Małgorzata Dworżańska
- psycholog, Wiceprezes
Zarządu Fundacji Formy*

Magazyn tworzą ludzie związani z Fundacją Formy, będący jednocześnie specjalistami pracujący z osobami z niepełnosprawnościami. Jednocześnie zapraszamy do współpracy tych wszystkich, którzy pragną podzielić się z czytelnikami swoją wiedzą, swoją historią, swoim doświadczeniem, swoimi przemyśleniami, a jednocześnie wpisują się w tematykę naszego czasopisma.

Jeżeli masz pomysł na artykuł i chciałbyś / chciałybyś zamieścić go w naszym wydawnictwie lub chcesz nam coś powiedzieć, skontaktuj się z nami mailowo [formyfundacja@gmail.com].

SPIS TREŚCI

Spektrum autyzmu - wyjaśnienia	4
<i>Okiem eksperta ➤</i> Problematyka spektrum autyzmu (Autism Spectrum Disorder) jest obecnie szeroko analizowana i popularyzowana. Coraz bardziej jesteśmy osłuchani z tym pojęciem oraz terminami pokrewnymi, choć, jak wydaje się, czasami gubimy się w gąszczu podobnie brzmiących słów, definicji i klasyfikacji	
Judo w Radzionkowie	8
<i>Niezwycciezeni wśród nas ➤</i> Ruch jest podstawową potrzebą każdego człowieka, a zajęcia sportowe to bardzo ważny element terapii, w tym osób ze spektrum autyzmu	
Oblicze schizofrenii	13
<i>Okiem eksperta ➤</i> Niezrozumiała i wieloraka. Umyka spod możliwości ujęcia jej w proste i pewne schematy. Schizofrenia	
Wyjątkowa szkoła w Skarżysku-Kamiennnej	14
<i>Niezwycciezeni wśród nas ➤</i> Wymarzony zawód kluczem do sukcesu osób z niepełnosprawnościami	
Czy kreatywność sprzyja schizofrenii? Czy schizofrenia sprzyja kreatywności?	16
<i>Znani niezwycciezeni ➤</i> Schizofrenia nie jest równoznaczna z wykluczeniem realizowania się w społeczeństwie, czy osiągnięcia niebywałych sukcesów w różnorodnych dziedzinach	
Dzień dobry, tu telefon zaufania, w czym mogę pomóc?	18
<i>Czy znasz...? Czy wiesz...? ➤</i> Wiele osób doświadcza w życiu kryzysów, podczas których znane im sposoby radzenia sobie są niewystarczające, podczas których nie chcą lub nie mogą liczyć na wsparcie znanych im osób, lub po prostu nie wiedzą, gdzie z tego wsparcia mogą skorzystać. Pamiętajmy o istnieniu Telefonów Zaufania!	
Ilona Juszczak	22
<i>Niezwycciezeni wśród nas ➤</i> O wyjątkowo sprawnej kobiecie z niepełnosprawnością wzrokową	
Świat oczami Karoliny	25
<i>Niezwycciezeni wśród nas ➤</i> Niepełnosprawność to nie inność	
Dobre praktyki	26
<i>Okiem eksperta ➤</i> Praca zawodowa osób ze spektrum autyzmu	
Jednoręki perkusista	28
<i>Znani niezwycciezeni ➤</i> Czy mając jedną rękę można grać na perkusji? Można. Można zostać nawet okrzykniętym najlepszym perkusistą na świecie	
Rola pedagoga szkolnego	30
<i>Okiem eksperta ➤</i> Z perspektywy pedagoga w Szkole Podstawowej im. Leonida Teligi w Poraju	

KWARTALNIK DLA I O OSOBACH Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

NIEZWYCIĘŻENI

N R 1 (4) / 2 0 2 3
(W I O S N A)

E G Z E M P L A R Z
B E Z P Ł A T N Y

ISSN 2956-5286

Nakład 5000 egz.

WYDAWCA

FUNDACJA FORMY

Fundacja Formy
Ul. Wypalanki 8/10
42-202 Częstochowa
E-MAIL: formyfundacja@gmail.com
WWW: fundacjaformy.online

REDAKCJA

REDAKTOR NACZELNA:

Małgorzata Dworżańska

SEKRETARZ REDAKCJI: Iwona

Bołtuć

Z REDAKCJĄ

WSPÓŁPRACUJĄ

Paweł Borowiecki

Marta Kostecka-Korbiel

Marcin Kruk

Edyta Mróz

Wydanie kwartalnika
zostało dofinansowane ze
środków Państwowego
Funduszu Rehabilitacji
Osób Niepełnosprawnych
PFRON

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

SPEKTRUM AUTYZMU - WYJAŚNIENIA

OKIEM EKSPERTA > PROBLEMATYKA SPEKTRUM AUTYZMU (AUTISM SPECTRUM DISORDER) JEST OBECNIE SZEROKO ANALIZOWANA I POPULARYZOWANA. CORAZ BARDZIEJ JESTEŚMY OSŁUCHANI Z TYM POJĘCIEM ORAZ TERMINAMI POKREWNymi, CHOĆ, JAK WYDAJE SIĘ, CZASAMI GUBIMY SIĘ W GĄSZCZU PODOBNI BRZMIĄCYCH SŁÓW, DEFINICJI I KLASYFIKACJI

Na początku autyzm traktowano jako zaburzenie z grupy psychoz (L. Karner). Wraz z rozwojem badań autyzm zaczęto traktować jako całościowe zaburzenie rozwojowe, zaś obecnie w niektórych kręgach dąży się do traktowania spektrum autyzmu jako choroby cywilizacyjnej. Od momentu pojawienia się w 1943 r. w literaturze pierwszej wzmianki o autyzmie przeprowadzono wiele badań, mających rozpoznać czym jest autyzm i jakie są jego przyczyny. Badania te dostarczyły wiele ważnych informacji, pomagających zrozumieć osoby ze spektrum autyzmu. Nie mniej mimo zaangażowania się w badania wielu dyscyplin dotychczas nie udało się do końca ustalić jego przyczyn ani metod leczenia.

> SKALA PROBLEMU

Uzyskiwane podczas badań dane pokazują, że zaburzenia ze spektrum autyzmu są coraz częściej diagnozowane. Według danych Amerykańskiego Towarzystwa Autyzmu występują u jednego na 150 dzieci, zaś według Brytyjskiego Narodowego Towarzystwa Autystycznego u jednej osoby na 100 narodzin¹. Jeśli chodzi o Polskę nie ma dokładnych danych o liczbie osób ze spektrum autyzmu. Na podstawie danych różnych organizacji szacuje

się, iż liczba wszystkich zaburzeń ze spektrum autyzmu to około 30 tysięcy, z czego 10 tysięcy przypadków to dzieci². W naszym kraju całościowe zaburzenia rozwojowe diagnozowane jest od około 20-30 lat, w związku z tym największą grupę badanych stanowią osoby młode - 77,5% wszystkich przypadków³.

> POJĘCIE „AUTYZM”

Słowo „autyzm” wywodzi się z greckiego eafismos, czyli „zamknięty w sobie” lub autos, czyli sam. Pojęcie autyzm po raz pierwszy zostało użyte w 1910 roku. Użył go psychiatra Eugen Bleuler do określenia jednego z objawów schizofrenii, a mianowicie w ten sposób zostało nazwane wycofanie się z relacji społecznych i przebywanie niejako we własnym świecie⁴. Zmiany w rozumieniu pojęcia autyzmu dokonał Hans Asperger. Na podstawie swoich badań stwier-

dził, że zachowania takie występują nie tylko u osób psychotycznych. Pierwszy przypadek autyzmu zbliżony do jego współczesnego rozumienia opisał Leo Kanner w 1943 r. i zakwalifikował autyzm do osobnej kategorii diagnostycznej. Do cech charakterystycznych zaliczył wycofanie w głąb siebie, unikanie kontaktów społecznych i brak zdolności tworzenia więzi emocjonalnych. Podkreślił również, że jest to zaburzenie wrodzone⁵.

> AUTYZM – DEFINICJE

L. Kenner definiując autyzm wczesnodziecięcy wskazywał przede wszystkim na jego objawy, na „wyraźnie zaburzony rozwój społeczny i rozwój komunikacji w kilku pierwszych latach życia oraz charakterystyczny brak płynności, wyobraźni i udawania w zabawie”⁶. Zgodnie z zawartą w ICD-10 definicją autyzm to „grupa zaburzeń charakteryzujących się jakościowymi odchyleniami od normy w zakresie interakcji społecznych i wzorców komunikacji oraz ograniczonym i stereotypowym repertuarem zainteresowań i aktywności. Te jakościowe nieprawidłowości stanowią podstawową cechę funkcjonowania jednostki we wszystkich

1. Pietras T., Witusik A., Gałęcki P., Autyzm – epidemiologia, diagnoza i terapia, Wyd. Continuo, Wrocław 2010.

2. Rymśa A., Wroniszewski M., Autyzm jako problem społeczny, [w:] Jankowska M., Wroniszewska M., Wroniszewski M. (red.), Koncepcja Małego Systemu aktywizacji społecznej i zawodowej osób z autyzmem, Wyd. Fundacja SYNOPSIS, Warszawa 2010, s. 9.

3. Zob. Dorociak H., Wroniszewski M., Sytuacja i potrzeby dorosłych osób z autyzmem – Raport z badania przeprowadzonego w ramach projektu „Wsparcie osób z autyzmem”, [w:] Jankowska M., Wroniszewska M., Wroniszewski M. (red.), Koncepcja Małego Systemu aktywizacji społecznej i zawodowej osób z autyzmem, Wyd. Fundacja SYNOPSIS, Warszawa 2010, s. 44.

4. Kuhn R., Cahn C.H., Eugen Bleuler's Concepts of Psychopathology, „History Psychiatry” 2004, 15, s. 361-366; Bobkiewicz-Lewartowska, L., Autyzm dziecięcy, zagadnienia diagnozy i terapii, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2005, s. 11.

5. Zmienna J., Autyzm – neuroróżnorodność a podmiotowość, „Sensus Historiae”, 2020, nr 2, s. 115.

6. Młynarska M., Autyzm w ujęciu psycholingwistycznym: terapia dyskursywna a teoria umysłu, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2008, s. 89.

sytuacjach”⁷. Zdaniem Ann Humphreys autyzm to „zespół zaburzeń w sferze zachowań społecznych i w sferze poznawczej, rzutujący na zdolności umysłowe i percepcyjne danej osoby”⁸. Powyżej zostało przytoczonych zaledwie kilka sposobów rozumienia autyzmu, choć istnieje ich wiele, ponieważ samo pojęcie jest złożone i niejednorodne. Definicje te mają jedną wspólną cechę. Wskazują na trudności komunikacyjne, ograniczony repertuar zachowań, zaburzenia w sferze społecznej. Wskazują ponadto, że cechy te pojawiają się we wczesnym dzieciństwie.

➤ **AUTYZM ORAZ SPEKTRUM AUTYZMU – UJĘCIE W KLASYFIKACJACH**

• DSM-IV

Zgodnie z klasyfikacją DSM-IV do całościowego zaburzenia rozwoju zaliczano:

- Zaburzenia autystyczne (Autistic Disorder – AD),
- Zaburzenie Aspergera (Asperger's Disorder – AS),
- Zaburzenie Retta (Rett's Disorder),
- Dziecięce zaburzenie dezintegracyjne (Childhood Disintegrative Disorder),

7. World Health Organization, The ICD-10 classification of mental and behavioral disorders: clinical descriptions and diagnostic guidelines, World Health Organization, Geneva 1992.

8. Pisula E., Małe dziecko z autyzmem, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005, s. 22.

– Całościowe zaburzenia rozwojowe nie ujęte w innych kategoriach diagnostycznych (Pervasive Developmental Disorder – Not Otherwise Specified – PDD-NOS).

• DSM-V

Wprowadzona w 2013 roku najnowsza wersja klasyfikacji DSM-V rezygnuje z terminu całościowe zaburzenia rozwoju na rzecz terminu spektrum autyzmu (Autism Spectrum Disorders – w skrócie ASD) wyróżniając jego trzy poziomy. ASD traktowane jest jako zaburzenie neurorozwojowe uwidaczniające się we wczesnym dzieciństwie. Z klasyfikacji usunięto zespół Retta i dziecięce zaburzenia dezintegracyjne. Do zmian widocznych w DSM-V należy zaliczyć również połączenie w jedną kategorię interakcji społecznych i porozumiewania się, a zapis „przed 3 rokiem” zastąpiono zapisem „we wczesnym dzieciństwie”⁹.

• ICD-10

Również w Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób ICD-10 autyzm określany jest jako całościowe zaburzenie rozwoju, w którym wyróżnia się następu-

jące grupy¹⁰:

- Autyzm dziecięcy,
- Autyzm atypowy,
- Zespół Retta,
- Inne dziecięce zaburzenia dezintegracyjne,
- Zaburzenie hiperkinetyczne z towarzyszącym upośledzeniem umysłowym i ruchami stereotypowymi,
- Zespół Aspergera,
- Inne całościowe zaburzenia rozwojowe,
- Całościowe zaburzenia rozwojowe, nieokreślone.

• ICD-11

Po długim czasie oczekiwania została zmieniona również klasyfikacja ICD. W 2022 roku przyjęto klasyfikację ICD-11, jednak czas na jej wdrożenie to pięć lat. Również w tej wersji określenie „całościowe zaburzenie rozwoju” zastąpiono „spektrum autyzmu” oraz podobnie jak w DSM-V zostały dwa obszary osiowe zamiast trzech. W odróżnieniu od DSM-V wyodrębniono 8 grup zaburzenia. Są to¹¹:

- Zaburzenie ze spektrum autyzmu bez upośledzenia rozwoju intelektualnego i z łagodnym upośledzeniem lub bez upośledzenia funkcjonalnego języka,
- Zaburzenie ze spektrum autyzmu

10. www.mada.org.pl/autyzm-czym-jest/ (data dostępu: 01.11.2022)

11. Tamże.

z upośledzeniem rozwoju intelektualnego i z łagodnym upośledzeniem lub bez upośledzenia funkcjonalnego języka,

– Zaburzenie ze spektrum autyzmu bez upośledzenia rozwoju intelektualnego i z upośledzonym językiem funkcjonalnym,

– Zaburzenie ze spektrum autyzmu z upośledzeniem rozwoju intelektualnego i z upośledzonym językiem funkcjonalnym,

– Zaburzenie ze spektrum autyzmu bez upośledzenia rozwoju intelektualnego i z brakiem języka funkcjonalnego,

– Zaburzenie ze spektrum autyzmu z upośledzeniem rozwoju intelektualnego i z brakiem języka funkcjonalnego,

– Inne zaburzenia ze spektrum autyzmu,

– Zaburzenie ze spektrum autyzmu, nieokreślone.

> TRIADA ZABURZEŃ AUTYSTYCZNYCH

Autyzm definiowany jest więc jako całościowe zaburzenie rozwoju, które przejawia się w specyficznym funkcjonowaniu dziecka. Przejawia się już we wczesnym dzieciństwie, w pierwszych 36 miesiącach życia. Zaburzenie to przyjmuje, jak już wiemy z klasyfikacji DSM i ICD, wiele różnych form, zróżnicowanych pod względem etiologii i poziomu funkcjonowania jednostki. Nie mniej wszystkie rodzaje zaburzenia wykazują pewne charakterystyczne cechy wspólne. Zaburzenia autystyczne cechują symptomy występujące w trzech szeroko pojętych obszarach funkcjonowania społecznego. Jest to tak zwana triada zaburzeń autystycznych, czyli:

- zaburzenia w komunikacji,
- trudności w relacjach społecznych,
- stereotypowe, sztywne wzorce zachowań.

Obok tych zaburzeń występować może nieprawidłowy rozwój intelektualny, zaburzenia percepcji, zaburzenia koncentracji uwagi i inne.

> ZABURZENIA KOMUNIKACJI

Zaburzenia komunikacji są jednym

Uzyskiwane podczas badań dane pokazują, że **zaburzenia ze spektrum autyzmu są coraz częściej diagnozowane. Według danych Amerykańskiego Towarzystwa Autyzmu występują u jednego na 150 dzieci, zaś według Brytyjskiego Narodowego Towarzystwa Autystycznego u jednej osoby na 100 narodzin.**

z wyraźnych symptomów autyzmu i mają rozległy charakter. Nie chodzi tutaj jednak o niechęć do komunikowania się, tylko o trudności w zrozumieniu jej przeznaczenia oraz ograniczone umiejętności do komunikowania się w relacjach społecznych. Komunikacja rozpatrywana jest jako intencjonalne porozumiewanie się oraz jako zdolność posługiwania się gestami, słowami symbolami. Oba te aspekty u osób ze spektrum są zaburzone. Z ograniczonych umiejętności komunikacji niewerbalnej wynikają trudności z rozpoznawaniem stanów emocjonalnych. Osoby z ASD nie rozumieją informacji zawartej w niewerbalnych gestach. W kontaktach z osobą dorosłą nie przejawiają przywiązania, ich zachowanie nie zmienia się w odniesieniu do osób bliskich czy obcych. Osoby ze spektrum unikają kontaktu

wzrokowego i fizycznego. Właśnie ten brak kontaktu wzrokowego bardzo szybko nawiązywany z rodzicem przez niemowlęta jest sygnałem dla rodzica, że być może dziecko nie rozwija się prawidłowo. Małe dziecko często nie wyciąga rączek do rodzica, nie reaguje na jego widok, preferuje samotne, wielogodzinne leżenie w łóżeczku. Niedopominanie się o jedzenie i brak reakcji na niezaspokajanie potrzeb jest charakterystyczne dla wczesnej postaci autyzmu. Dzieci ze spektrum autyzmu nie chcą brać udziału w zabawach z rówieśnikami, a jeśli już inicjują kontakt nie podtrzymują go długo. Mówiąc do drugiej osoby dziecko nie patrzy się na nią, nie rozumie też związku między patrzeniem a wiedzą o tej drugiej osobie. Rozwój mowy u dzieci z autyzmem następuje z opóźnieniem. Pojawiają się stereotypy językowe, echolalia, obserwujemy „nietypowy” sposób mówienia – intonacji, tempa i rytmu mówienia. Mowa dziecka z autyzmem może być niezrozumiała dla otoczenia. Podsumowując, w zakresie komunikowania się trudności dotyczą rozumienia jej funkcji, tworzenia wspólnego pola uwagi, komunikacji niewerbalnej, komunikowania potrzeb, rozumienia relacji mówiący-słuchacz, dostrzegania błędów czy komunikacji w celu mówienia o swoich zainteresowaniach¹².

> RELACJE SPOŁECZNE

Kolejny obszar, w którym występują trudności, to relacje społeczne. Osoby autystyczne mają trudności z nawiązywaniem i podtrzymywaniem relacji z rówieśnikami i innymi osobami. W większości są wyizolowane z relacji społecznych, choć posiadają umie-

12. Zob. Pisula E., Autyzm. Przyczyny...; Bleszyński J., Autyzm a niepełnosprawność intelektualna i opóźnienie rozwoju, Wyd. Harmonia Universalis, Gdańsk 2011; Miynarska M., Autyzm w ujęciu psycholingwistycznym: terapia dyskursywna a teoria umysłu, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2008; Markiewicz K., Możliwości komunikacyjne dzieci autystycznych, Wyd. UMCS, Lublin 2004; Frith U., Autyzm. Wyjaśnienie tajemnicy, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2008; Pisula E., Małe dziecko z autyzmem..., Bobkiewicz-Lewartowska L., dz. cyt.

jętność nawiązania spontanicznego kontaktu. Prawidłowo rozwijające się dziecko uczy się poprzez naśladownictwo i obserwację otoczenia. Dzieci autystyczne nie mają świadomości co się dzieje z innymi ludźmi, nie interesują się nimi, rzadko patrzą na innych ludzi. Jeśli jednak to robią to ich uwagę przyciąga szczególnie nie mający znaczenia dla relacji, np. sposób poruszania rękoma. Już w pierwszych sześciu miesiącach życia można zaobserwować, że dzieci z autyzmem nie reagują na kierowane do niego bodźce prawidłowo, rzadko uśmiechają się, nie chcą, by brać je na ręce, a niektóre wręcz sztywnieją przy przytulaniu. U części dzieci można zaobserwować całkowity brak dystansu. Tak samo zachowują się wobec osób obcych, jak i bliskich. Zaburzenie relacji społecznych charakteryzuje się również brakiem właściwych dla wieku relacji rówieśniczych, funkcjonują niejako „obok”. Osoby wysoko funkcjonujące mogą czuć się samotne z powodu braku kontaktów z rówieśnikami. Podsumowując, do głównych symptomów w zakresie interakcji społecznych zaliczamy ograniczone zainteresowanie innymi ludźmi, trudności w nawiązywaniu kontaktu, brak zainteresowania zabawami z innymi dziećmi, nieprawidłowe reakcje społeczne, trudności w naśladowaniu, niereagowanie na pochwaty¹³.

➤ SZTYWNE WZORCE ZACHOWAŃ

Sztywne wzorce zachowań to kolejny

zakres występujących u osoby autystycznej trudności. Osoby ze spektrum autyzmu mają najczęściej bardzo wąskie zainteresowania, a nierzadko i niezwykle, np. poznanie na pamięć mapy bieguna północnego. Mają duże przywiązanie do schematycznych zachowań i zachowywania określonych reguł. Najlepiej się czują przy stałym planie dnia i określonych sposobach wykonywania konkretnych czynności. Każda, nawet najdrobniejsza zmiana może poważnie zakłócić funkcjonowanie i samopoczucie osoby autystycznej. Cechuje je brak elastyczności w zachowaniu. Do kolejnych wzorców zachowań należy zaliczyć akceptowanie tylko określonych pokarmów. U osób ze spektrum autyzmu często pojawiają się stereotypie ruchowe. Schematyczne zachowania są bardzo różnorodne i z wiekiem mogą się zmieniać. Osoby wysoko funkcjonujące lub osoby z Zespołem Aspergera stają się specjalistami w bardzo wąskiej dziedzinie zainteresowań. U małych dzieci możemy zaobserwować stałe powtarzanie określonych ruchów lub słów. Osoby autystyczne w ten sam sposób rozpoczynają i kończą czynność, tak samo układają swoje rzeczy. Naruszenie tego porządku zaburza ich funkcjonowanie. Zatem do najważniejszych symptomów w zakresie sztywnych wzorców, możemy zaliczyć niechęć do zmian, przywiązanie do stałych schematów postępowania, do rzeczy, manieryzmy ruchowe, schematyzm w zabawie oraz wąskie, często natrętne zainteresowania¹⁴.

➤ NA ZAKOŃCZENIE

Rozwój osób z autyzmem przebiega nieharmonijnie, a obraz kliniczny autyzmu jest skomplikowany i niejednorodny. Dla autyzmu z jednej strony charakterystyczne jest występowanie wielu trudności w różnych obszarach rozwoju, a z drugiej strony bardzo dobry poziom rozwoju w innych obszarach. Znaczący problem autyzmu podkreślają, że osoby z autyzmem często nie umieją poradzić sobie w niesprawiających rówieśnikom sytuacjach społecznych, ale potrafią rozwiązywać skomplikowane problemy, wymagające przy tym wysokiego poziomu inteligencji, jak również szczególnych zdolności.

W każdym zdiagnozowanym przypadku ważne jest, aby rozwijać u tych osób zainteresowanie otoczeniem oraz kompetencje społeczne i językowe polegające na budowaniu relacji z rówieśnikami i opiekunami. Celem terapii jest próba „otwarcia” osoby na relacje ze światem zewnętrznym, nauka wyrażania emocji oraz budowanie interakcji z otoczeniem. Rozpoczęcie terapii w bardzo wczesnym okresie życia dziecka stanowi bazę dla późniejszych efektów. Im wcześniej uda się wiele osiągnąć, tym szybciej w przyszłości będzie możliwe opanowanie złożonych umiejętności. A im więcej opanowanych umiejętności, tym lepsza jakość życia.

Elena Karpuszenko

*- dr nauk humanistycznych
w zakresie pedagogiki*

13. Zob. Pisula E., Autyzm. Przyczyny...; Pisula E., Małe dziecko z autyzmem.

14. Tamże

FOT. ANNA SZOT (4)

NIEZWYCIĘZENI WŚRÓD NAS ➤ RUCH JEST PODSTAWOWĄ POTRZEBĄ KAŻDEGO CZŁOWIEKA, A ZAJĘCIA SPORTOWE TO BARDZO WAŻNY ELEMENT TERAPII, W TYM OSÓB ZE SPEKTRUM AUTYZMU

Niestety, osobom ze specjalnymi potrzebami, sport może przysparzać ogromne trudności. Wiedzą o tym i przeciwdziałają w Zespole Szkół Specjalnych w Radzionkowie

➤ SZKOŁA DO ZADAŃ SPECJALNYCH

W Zespole Szkół Specjalnych w Radzionkowie na elewacji widnieje ogromny napis: „Szkoła do zadań specjalnych”. Do placówki tej uczęszcza ponad 70 uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, w wieku od 7 do 24 r.ż. W skład zespołu wchodzi:

- Szkoła Podstawowa, która zapewnia kształcenie uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym (zespoły edukacyjno-terapeutyczne) oraz z niepełnosprawnościami sprzężonymi (w tym również z autyzmem);
- Szkoła Przystosowująca do Pra-

cy – dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym (także z niepełnosprawnościami sprzężonymi).

Społeczność szkolną ZSS w Radzionkowie łączy jedna wielka idea: „Wszystkie dzieci nasze są”.

Placówka oferuje specjalistyczne, indywidualne podejście do ucznia, uwzględniające jego możliwości psychofizyczne, umożliwiając mu tym samym rozwijanie i zdobywanie nowych kompetencji oraz odnoszenie sukcesów, a także budowanie tożsamości i poczucia własnej wartości.

➤ FANTASTYCZNA SPORTOWA INICJATYWA

W ZSS w Radzionkowie duży nacisk kładziony jest na sprawność ruchową, którą uczniowie osiągają poprzez różne formy aktywności fizycznej. Z inicjatywy Izabeli Mnich, dyrektor ZSS,

w szkole prężnie działa Klub Olimpiad Specjalnych „Sokoły”, którego zajęcia dofinansowane są przez Ministerstwo Sportu i Turystyki oraz Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób z Niepełnosprawnościami. Swoją siedzibę ma w niedalekich Miedarach, a zrzesza nie tylko uczniów szkoły w Radzionkowie, ale także mieszkańców Domu Pomocy Społecznej oraz młodzież z innych okolicznych szkół. W ramach dyscyplin sportowych Klub Olimpiad Specjalnych oferuje m.in. bocce, bowling, koszykówkę, lekkoatletykę, piłkę nożną, pływanie, trójbój siłowy, tenis stołowy.

Od 2013 roku w ramach Klubu Olimpiad Specjalnych wprowadzono dyscyplinę judo, która jest jedynym obecnie sportem walki. Od 2018 r. treningi judo w „Sokołach” prowadzi Monika Waligóra-Wylęzek.

Aby uprawiać judo trzeba spełnić kil-

ka formalności. Przede wszystkim wymagane jest zaświadczenie od lekarza o braku przeciwwskazań do uprawiania tej dyscypliny, a w przypadku osoby z Zespołem Downa dodatkowo należy zrobić badania związane ze stabilnością kręgu szczytowo-obrotowego. Jednak najważniejsza jest chęć przeżycia sportowej przygody.

➤ **JUDO I JEGO OWOCE**

Według UNESCO judo to najlepszy początkowy sport do treningu dzieci i młodzieży w wieku od 4 do 21 lat. Uprawianie judo umożliwia wszechstronny rozwój fizyczny, ale co bardzo istotne, wpływa także na rozwój psychiczny. Sporty walki wymagają bowiem od zawodników sporej aktywności zarówno fizycznej, jak i psychicznej oraz współpracy tych dwóch sfer, czyli ciała i umysłu.

Najważniejszym i najbardziej pożądanym efektem uprawiania tego sportu jest zwiększenie koordynacji ruchowej, co prowadzi do lepszego panowania nad swoim ciałem oraz wyrównywania napięcia poszczególnych mięśni.

Uczestnictwo w treningach dostarcza bodźców proprioceptywnych, bardzo potrzebnych do prawidłowego rozwoju. Wiele osób z niepełnosprawnością intelektualną, czy ze spektrum autyzmu, ma zaburzoną integrację sensoryczną, która dzięki treningom zostaje usprawniana na różnych płaszczyznach. Uczestnicy wykonując ćwiczenia w grupie, czy też indywidualnie, nie zdają sobie sprawy, że są w pewnym sensie poddawani oddziaływaniu kilku terapii specjalistycznych na raz.

Judocy w czasie treningów pracują nad swoimi słabościami. Początkowo większość ćwiczeń sprawia trudności, jednak z treningu na trening okazuje się, że przynosi to efekty. Treningi muszą być przeprowadzone według schematu, a wprowadzanie nowych ćwiczeń musi się odbywać etapowo.

➤ **SPOŁECZNY ASPEKT JUDO**

Dużą rolę oprócz trenera odgrywają

koledzy i koleżanki, którzy motywują do ćwiczeń i niejednokrotnie są modelami demonstrującymi ćwiczenie, co okazuje się, że przynosi lepszy efekt niż zademonstrowanie przez samego trenera.

Podstawowe założenia zajęć pod względem terapii to: praca zespołowa i integracja, które budują własną tożsamość, a także uwrażliwiają na potrzeby własne i innych.

W funkcjonowaniu w społeczeństwie ważna jest komunikacja wewnątrz grupy oraz na zewnątrz. W przypadku opanowaniu podstawowych elementów judo, zawodnicy w ramach poszerzania wiedzy i rozwoju umiejętności wyjeżdżają na wspólne seminaria, turnieje oraz zawody w Polsce, a ci najlepsi do innych krajów europejskich, a nawet poza nie. Wyjazdy bez opiekunów/rodziców są bardzo dobrym treningiem radzenia sobie w czynnościach codziennych, ale także w komunikowaniu swoich potrzeb i uczeniu zaradności. Jest to wartościowa terapia nie tylko dla dziecka, ale także dla rodzica, który często otacza dziecko nadmiernym „płaszczem ochronnym”, nie chcąc aby dziecku stała się jakaś przykrość czy krzywda.

> CO W SZCZEGÓLNOŚCI DAJE UPRAWIANIE JUDO OSOBOM ZE SPEKTRUM AUTYZMU?

- Trening umiejętności społecznych

Dzieci zwiększając swoją sprawność fizyczną, uczą się współpracy, nabywają umiejętności społecznych, stają się samodzielne, nabywają umiejętności samoobsługowych, nawiązują relacje z innymi osobami. Dzieci, które mają problemy z nawiązaniem relacji z dru-

Podstawowym elementem judo są pady. Podczas każdego treningu zawodnicy powtarzają ten element i nie ma to znaczenia czy trenują miesiąc, czy 10 lat. **Głównym założeniem padu jest ochrona głowy przed uderzeniem, które mogłoby nieść za sobą bardzo poważne konsekwencje zdrowotne.**

gą osobą, w czasie treningów podczas ćwiczeń w parach czy grupach, zmniejszają tę barierę. Formuła treningu często sprawia, że następuje wzajemna motywacja, zachęta do ćwiczeń. Udział w wyżej wymienionych wyjazdach integracyjnych są najlepszą formą treningu społecznego, który nie tylko rozwija relacje z rówieśnikami, ale także uczy kultury osobistej i zasad zachowania się wśród nowo poznanych osób nie tylko z niepełnosprawnościami (np. zasad zachowania się na stołówce, w restauracji czy w obiektach publicznych). Nie sposób nie wspomnieć o wychowawczych walorach takich zajęć: dziecko uczy się akceptować obce autorytety i wykonuje polecenia. Przebywając w gronie innych dzieci, poznaje mechanizmy panujące w grupach ludzkich.

> TRUDNE ZACHOWANIA

Zdarza się, że w czasie treningu dzieci ekspresyjnie wyrażają swoje uczucia, które czasami trudne są do zaakceptowania przez społeczeństwo i współćwiczących. Podczas zajęć judo tłumaczone są zasady radzenia sobie z emocjami oraz proponowane różne metody oraz sposoby radzenia z nimi. Po jakimś czasie okazuje się, że zawodnicy są w stanie znaleźć przyjazne im i akceptowane społecznie sposoby niwelowania napięcia emocjonalnego, a co najważniejsze wdrożyć je w życie. Zawodnicy wiedzą, że jest to „przepustką” do wyjazdów poza klub i brania udziału w zewnętrznych zawodach. Jest to dobra forma motywacji, która sprawdza się niejednokrotnie. I z przysłowiowego niegrzecznego „Krzysia”, mamy „Krzysztofa”, który stara się panować nad emocjami w możliwy dla niego sposób.

- Integracja sensoryczna
Zajęcia judo pomagają w terapii zaburzeń integracji sensorycznej ze względu na wyko-

nywane ćwiczenia takie jak: skakanie, bieganie, czołganie i turlanie się, chodzenie tyłem, taczki. Wszystkie te aktywności wywołują konkretne reakcje sensoryczne i poprawiają organizację ośrodkowego układu nerwowego. Zajęcia są bardzo urozmaicone, zawierają zarówno intensywne aktywności tj. skok, bieg, siłowanie, jak i ćwiczenia wyciszające, czołganie, zadania koordynacyjne, wpływające na kształtowanie właściwego czucia położenia ciała w przestrzeni. Zawierają też wiele elementów docisku, bezpośredniego kontaktu z drugim dzieckiem.

• Bezpieczne upadanie

Podstawowym elementem judo są pady. Podczas każdego treningu zawodnicy powtarzają ten element i nie ma to znaczenia czy trenują miesiąc, czy 10 lat. Głównym założeniem padu jest ochrona głowy przed uderzeniem, które mogłoby nieść za sobą bardzo poważne konsekwencje zdrowotne. Bardzo ważne jest, że zawodnicy muszą opanować ten element jako nawyk, który wykorzystywany jest także w życiu codziennym. Podczas biegu, gry w piłkę warto jest tak upaść, aby ciało uchronić, aby nie doszło do uszkodzeń. Kiedy zawodnik opanuje pady, staje się pewniejszy i podchodzi chętniej do trudnych ćwiczeń np. stanie na rękach, przerzut bokiem.

• Szacunek

Judo uczy szacunku. I tu ważną rolę odgrywa trener, który nie jest tylko od polepszenia sprawności fizycznej, ale także od wychowania w duchu zasad. Rozpoczęcie treningu, walki, ćwiczenia poprzedzone jest zawsze ukłonem, który uczy szacunku wobec drugiej osoby. Po walce ponadto podaje się rękę przeciwnikowi, aby podziękować za uczciwą rywalizację.

➤ I ŚLĄSKI MITYNG JUDO OLIMPIAD SPECJALNYCH

W marcu 2022 Zespół Szkół Specjalnych w Radzionkowie oraz KOS „Miedary Sokoły” zorganizowały I Śląski Mityng Judo Olimpiad Specjalnych,

FOT. ANNA SZOT (2)

który zapoczątkował rozpowszechnianie judo niepełnosprawnych na Śląsku. W zawodach wzięli udział zawodnicy m.in. z Bytomia, Wodzisławia oraz Radzionkowa. Była to pierwsza taka impreza podsumowująca ciężką pracę zawodników ze szkoły w Radzionkowie, a jednocześnie możliwości spotkania się zawodników i ich trenerów z kolegami z innych klubów. I oczywiście zmierzenia się w sportowej walce.

Wyróżniający się zawodnicy mityngu, wspólnie z Moniką Waligóra-Wylęzek, pojechali na XII Ogólnopolskie Letnie Igrzyska Olimpiad Specjalnych w Poznaniu, które odbyły się w maju 2022r.

➤ II ŚLĄSKI MITYNG JUDO OLIMPIAD SPECJALNYCH

14 marca 2023 roku wspólnie z Klubem Olimpiad Specjalnych „Sokoły” Miedary, szkoła współorganizowała II Śląski Mityng Judo Olimpiad Specjalnych. Celem imprezy była popularyzacja judo jako dyscypliny dla osób z niepełnosprawnością intelektualną w Olimpiadach Specjalnych, stworzenie

Według UNESCO
**judo to najlepszy
początkowy sport
do treningu dzieci
i młodzieży w wieku
od 4 do 21 lat.**

Uprawianie
judo umożliwia
wszechstronny rozwój
fizyczny, ale co bardzo
istotne wpływa także
na rozwój psychiczny.

możliwości spotkania dla zawodników i ich trenerów, doświadczenie radości i sportowych emocji, kształtowanie charakteru. Mityng uroczyście otworzył Jan Wroński – Dyrektor PFRON Oddział Śląski.

W zawodach uczestniczyli zawodnicy ze śląskich Klubów Olimpiad Specjalnych: „Feniks” Bytom, „Chabry” Wodzisław, „Gumisie” Zabrze oraz „Sokoły” Miedary.

Podczas Ceremonii Otwarcia Mityngu zgodnie z ceremoniałem Olimpiad Specjalnych odbyła się parada wszystkich Klubów, wolontariuszy i organizatorów. Następnie został odegrany Hymn Olimpiad Specjalnych, podczas którego uroczystego wciągnięcia flagi dokonali: Wojciech Pidzik, Mariusz Trawiński, Dawid Wyszyński, Oskar Zieliński w asyście Pani Sabiny Krawczyk.

Słowa przysięgi olimpijskiej wypowiedział nasz uczeń Patryk Roskosz – „Pragnę zwyciężyć. Lecz jeśli nie będę mógł zwyciężyć, niech będę dzielny w swym wysiłku”.

Zdjęcia w artykule pochodzą z tego mityngu.

➤ NA ZAKOŃCZENIE

Judo oddziałuje kompleksowo. Po szczególne układy, poprzez regularne dozowanie ćwiczeń, przystosowują organizm do znoszenia obciążeń, co zwiększa ogólną jego wydolność. A zdrowy, silny organizm łatwiej znosi trudy i wyzwania życia codziennego. Ale judo to nie tylko sfera fizyczna. To także pokonywanie swoich słabości, przełamywanie lęków, dążenie do wytrwałości i dyscypliny.

To także ukazywanie, że osoby z niepełnosprawnościami są pełnowartościowymi i pełnoprawnymi członkami społeczeństwa.

Monika Waligóra-Wylęzek - nauczyciel wychowania fizycznego/instruktor judo, terapeuta integracji sensorycznej, wicedyrektor ZSS w Radzionkowie

FOT. ANNA SZOT

OBLICZE SCHIZOFRENII

OKIEM EKSPERTA ➤ NIEZROZUMIAŁA I WIELORAKA. UMYKA SPOD MOŻLIWOŚCI UJĘCIA JEJ W PROSTE I PEWNE SCHEMATY. SCHIZOFRENIA

Wydawałoby się, że żyjemy w świecie nowoczesnym i otwartym na różne kontrowersyjne tematy. Nic jednak bardziej mylnego.

Polityka, religia, transpłciowość pozostają nadal tematami budzącymi wiele emocji. Ale nie tylko one. Do tematów tabu zalicza się również schizofrenia, która przez dużą część społeczeństwa uznawana jest jako coś wstydliwego, coś czego należy się bać, a schizofreników należy bezwzględnie klasyfikować jako "wariatów". Czy rzeczywiście tak jest?

Schizofrenia to choroba psychiczna i chyba w tym leży główne źródło tak negatywnego postrzegania jej przez inne osoby. Dotyka głównie osób młodych, jeszcze przed 30 rokiem życia. Z uwagi jednak na negatywne uczucia, które ta choroba wzbudza, większość osób mająca pierwsze objawy schizofrenii boi się udać do specjalisty. Lęka się stygmatyzacji i odrzucenia.

➤ NA CZYM POLEGA TA CHOROBA?

Schizofrenia to utrata łączności pomiędzy neuronami w mózgu. To oddzielenie osoby od jej myśli, uczuć, doznań i zachowań. To wreszcie zaburzenie funkcjonowania danej jednostki, brak krytycznego podejścia do siebie i do wydarzeń dziejących się wokół. Zazwyczaj to najbliżsi zauważają jej pierwsze objawy, niejednokrotnie jednak tłumaczą je stresem lub ciężkimi przeżyciami. Sama osoba chorująca na schizofrenię nie zauważa u siebie zmian, a nawet jeśli to traktuje je jako coś bardzo normalnego. Z reguły więc nie zdaje sobie sprawy

ze swojej choroby, a wszystkie próby pomocy ze strony bliskich czy specjalistów traktuje jako coś zagrażającego i niezrozumiałego, jako atak na jej osobę.

Występują różne rodzaje schizofrenii, od schizofrenii prostej, po katatoniczną, hebefreniczną a na paranoidalnej kończąc. W Polsce najbardziej znana

jest ta ostatnia z nich. Nie zmienia to jednak tego, że choroba ta z uwagi na swoją przewlekłość powoli wyklucza chorego z życia społecznego, powodując odsuwanie się od osób bliskich, nieufność, niemożność odnalezienia się w rzeczywistości. A to często jest przyczyną późniejszego nie wychodzenia z domu, całkowitego odcięcia się od wszystkich i wszystkiego. Choć mówi się, że schizofrenia nie wpływa bezpośrednio na długość życia chorego, to nieregularność w braniu leków, częste depresje, podejrzliwość pośrednio przekładają się na skrócenie życia schizofrenika. Psychoterapia,

psychoedukacja, terapia zajęciowa, leczenie farmakologiczne dają wytchnienie w obliczu narastających objawów choroby: omamów, urojeń, zaburzeń pamięci, trudności adaptacyjnych i tych w zakresie rozwiązywania problemów, zaburzeń koordynacji itd. Jednak to poziom zaawansowania choroby oraz jej przebieg (epizodyczny lub ciągły, przewlekły) decyduje o tym czy są one bardziej czy mniej skuteczne. Są osoby, którym schizofrenia zniszczyła życie. Są jednak i tacy, którzy pomimo schizofrenii robią nadal kariery, prowadzą w miarę samodzielne życie a wszystko za sprawą skuteczności podawanych leków oraz stosowanych form terapii.

➤ SCHIZOFRENIA NIE WYBIERA

Schizofrenia dotyka co setną osobę. Chorują na nią zarówno mężczyźni jak i kobiety. Wykształcenie, zajmowane stanowisko, ilość pieniędzy na koncie niestety nie zagwarantują nam nie zachorowania na nią. Pamiętajmy więc o empatii wobec osób, których ona dopadła i którym zmieniła życie. Pamiętajmy, że schizofrenicy to nie wariaci, to ludzie, którzy pod wpływem choroby rzeczywiście się zmienili, ale to nie oni o nią prosili i to nie oni chcieli takiej zmiany. To choroba wybrała za nich. A oni nie mieli w tym temacie niczego do powiedzenia.

Edyta Mróz - oligofrenopedagog

Literatura:

- De Barbaro B. (red.), Schizofrenia w rodzinie, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 1999.
- Styła M., Schizofrenia a funkcjonowanie poznawcze, Wyd. Scholar, Warszawa 2021.

WYJĄTKOWA SZKOŁA W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ

NIEZWYCIĘZENI WŚRÓD NAS ➤ WYMARZONY ZAWÓD KLUCZEM DO SUKCESU OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Inwestycja w siebie dla osoby z niepełnosprawnością stanowi ważny krok w życiu zawodowym. Pełni tym samym trzy ważne funkcje: socjalizacyjną, rehabilitacyjną oraz dochodową. Wybór odpowiedniego zawodu i wszelkie działania z tym związane skutkują aktywnością zawodową osób z niepełnosprawnościami. Pozwalają także na integrację społeczną, rozwój osobowości oraz samorealizację. Stanowią szansę na podniesienie poczucia własnej wartości i zmianę sposobu postrzegania osób z niepełnosprawnością przez społeczeństwo.

➤ WYJĄTKOWA SZKOŁA

Branżowa Szkoła I Stopnia w Zespole Placówek Edukacyjno-Wychowawczych w Skarżysku-Kamiennej kształci uczniów o szczególnych potrzebach edukacyjnych z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, niepełnosprawnością ruchową, spektrum autyzmu, słabosłyszeniem, słabowidzeniem w zawodzie kucharz oraz stolarz. Jest szkołą wyjątkową – pełną bezwarunkowej akceptacji dla drugiego człowieka – i jest to warunek niezbędny do tego, by każdy mógł tu budować poczucie własnej wartości oraz w pełni rozwijać swój potencjał.

Nauka zawodu odbywa się w trzyletnim cyklu kształcenia. Zajęcia dydaktyczne i praktyczne odbywają się na terenie placówki, a absolwenci otrzymują świadectwo ukończenia szkoły branżowej w obranym kierunku oraz mają możliwość przystąpienia do zewnętrznego egzaminu potwierdzają-

cego kwalifikacje zawodowe organizowanego przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną w Łodzi na terenie placówki. Szkoła posiada doskonałą bazę dydaktyczną. Wyposażenie pracowni jest nowoczesne i profesjonalne. Naukę zawodu prowadzą nauczyciele posiadający specjalistyczną wiedzę i bogate doświadczenie w pracy z młodzieżą o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

➤ DROGA NA RYNEK PRACY

W szkole realizowane są projekty współfinansowane przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Dotąd zrealizowane zostały programy: „Mój zawód-moja szansa”, „Mój zawód-moja inwestycja”, „PEŁNOSPRAWNI na rynku pracy”, „Jakościowa szkoła, jakościowa praca” oraz projekt pn. „Edukacja-rozwoj-praca”.

Celem realizowanych w placówce przedsięwzięć jest dostosowanie

umiejętności zawodowych uczestników i podniesienie jakości kształcenia do wymogów rynku pracy. Priorytetem – wyrównywanie dysproporcji edukacyjnych młodzieży mającej trudności w spełnieniu wymagań edukacyjnych. Uczniowie w ramach projektów mieli możliwość uczestniczyć w indywidualnych zajęciach z matematyki, języka angielskiego, ICT. W ramach warsztatów z rozwoju kompetencji kluczowych, które są odpowiedzią na zapotrzebowanie lokalnych pracodawców, prowadzone były warsztaty z zakresu planowania i organizacji pracy, zajęcia z przedsiębiorczości i kreatywności.

➤ PRAKTYKA CZYNI MISTRZA

W celu zastosowania i pogłębienia zdobytej wiedzy oraz umiejętności w rzeczywistych warunkach pracy uczestnicy projektu mieli zapewnione płatne praktyki, dzięki czemu doskonalili swój warsztat zdobyty podczas zajęć praktycznych w szkole. Dla większości było to pierwsze spotka-

FOT. ARCHIWUM WŁASNE

nie z pracodawcą. W kuchni hotelowej praktykant codziennie pracuje na innym dziale i w taki sposób doskonalą swoje umiejętności: w kuchni śniadaniowej, przygotowni, kuchni zimnej-bankietowej oraz gorącej. Uczniowie dzięki temu mieli szansę przygotować mnóstwo wykwintnych potraw.

Podobnie jest w przypadku stolarzy. Aby wyszkolić przyszłego stolarza, choćby elementarnie, nie wystarczą same podręczniki. Potrzebna jest dobra praktyka. Uczniowie samodzielnie wykonują meble lub elementy potrzebne w budownictwie i wykończeniu wnętrz. Dzięki takiej formie praktycznej nauki zawodu zdawalność egzaminów zawodowych wzrasta z roku na rok.

Uczniowie z Branżowej Szkoły I Stopnia w Skarżysku-Kamiennej na co dzień kształcą się pod okiem nauczycieli praktycznej nauki zawodu, którzy zaszczepiają w nich pasję do obranego kierunku. Młodzież bierze czynny udział w licznych konkursach, podczas których prezentuje swoje talenty, umiejętności oraz zamiłowanie do danej specjalności. Przygotowuje również liczne potrawy prezentowane podczas ważnych uroczystości szkolnych. Natomiast uczniowie kształcący się na profilu stolarz wykonują meble, odrestaurowują zużyte, projektują wyposażenie domu.

➤ **V EUROPEJSKI PARLAMENT WIEJSKI**

Ważnym elementem kształcenia jest również integracja społeczna. Wycho-

**Branżowa Szkoła
I Stopnia w Zespole
Placówek Edukacyjno-
Wychowawczych
w Skarżysku-
Kamiennej jest szkołą
wyjątkową – pełną
bezwarunkowej
akceptacji dla
drugiego człowieka.**

wankowie szkoły uczestniczyli w wycieczce studyjnej przedstawicieli z całej Europy. Był to jeden z elementów ogromnego przedsięwzięcia, jakim był „V Europejski Parlament Wiejski”.

Podczas spotkania mieli okazję poznać przedstawicieli m.in. Węgier, Estonii, Słowacji, Irlandii, Hiszpanii, Turcji, Finlandii, Armenii, Portugalii, Finlandii. Była to doskonała okazja, w czasie której reprezentanci społeczności szkolnej mogli się zintegrować z przyjaciółmi z całej Europy, zaprezentować swoją placówkę oraz kulinarne zdolności. Uczniowie z Branżowej Szkoły I Stopnia w zawodzie kucharz przygotowali słodki po-

częstunek, który cieszył się ogromną popularnością.

Poczynania naszych uczniów doceniła oraz zauważyła na kulinarnej arenie firma McCormick Polska S.A., która zaopatrzyła młodzież w produkty niezbędne podczas zajęć praktycznych, w różnego rodzaju przyprawy potrzebne do wykonywania potraw przewidzianych w podstawie programowej kształcenia zawodowego.

➤ **DOBRE PERSPEKTYWY**

Liczne sukcesy związane z nauką zawodu przyczyniają się do wzrostu poczucia wartości wśród uczniów. Często jest to praca wieloetapowa, natomiast przynosi w rezultacie oczekiwane efekty. Zarówno skuteczne kształcenie w danym zawodzie oraz aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami są wyzwaniami współczesności. Zjawiskiem pozytywnym jest zmiana świadomości społecznej co do pojęcia niepełnosprawności. Obecnie wielu absolwentów po ukończeniu Branżowej Szkoły I Stopnia znajduje pracę w zawodzie lub kształci się w dalszym ciągu w obranym kierunku. Cieszy nas fakt, że uczniowie po ukończeniu szkoły wykazują się samodzielnością oraz zdobywają pracę, która przynosi im satysfakcję i motywuje do podejmowania dalszych działań w drodze ku dorosłości.

*Marcin Kruk – dyrektor Zespołu Placówek
Edukacyjno-Wychowawczych
w Skarżysku-Kamiennej*

CZY KREATYWNOŚĆ SPRZYJA SCHIZOFRENII? CZY SCHIZOFRENIA SPRZYJA KREATYWNOŚCI?

ZNANI NIEWZWIĘŻENI > SCHIZOFRENIA NIE JEST RÓWNOZNACZNA Z WYKLUCZENIEM REALIZOWANIA SIĘ W SPOŁECZEŃSTWIE, CZY OSIĄGANIA NIEBWAŁYCH SUKCESÓW W RÓŻNORAKICH DZIEDZINACH

▶ **IMMANUEL KANT (1724 – 1804)**

- niemiecki filozof, profesor logiki i metafizyki na Uniwersytecie Albrechta w Królewcu. Był jednym z najwybitniejszych reprezentantów oświecenia.

▶ **FRIEDRICH NIETZSCHE (1844 – 1900)**

- niemiecki filozof, filolog klasyczny, prozaik i poeta. Dla Nietzsche'go w centrum filozofii stały problemy interpretacji człowieka jako istoty biologicznej, a zarazem twórcy kultury, autora wiedzy i prawodawcy systemów wartości.

▶ **VINCENT VAN GOGH (1853 – 1890)**

- holenderski malarz postimpresjonistyczny, którego twórczość dzięki

żywej kolorystyce i emocjonalnemu oddziaływaniu wywarła dalekosiężny wpływ na sztukę XX w.

▶ **EDVARD MUNCH (1863 – 1944)**

- norweski malarz i grafik uznawany za jednego z prekursorów ekspresjonizmu. Jego najbardziej rozpoznawanym dziełem jest obraz *Krzyk* z 1893 roku.

▶ **ALFRED KUBIN (1877 – 1959)**

- austriacki rysownik, grafik, litograf, malarz, a także pisarz, nazywany „austriackim Goyą”.

▶ **WACŁAW NIŻYŃSKI (1889 – 1950)**

- tancerz i choreograf polskiego pochodzenia. Jeden z najwybitniejszych tancerzy baletu XX w.

▶ **EDMUND MONSIEL (1897 – 1962)**

- polski artysta samouk, autor kilkuset rysunków i szkiców opatrzonych inskrypcjami o treści religijno-pośłaniczej.

▶ **JOHN FORBES NASH (1928 – 2015)**

- amerykański matematyk i ekonomista. Za swoje odkrycia w matema-

▲ Vincent van Gogh - autoportret

tycznej teorii gier otrzymał w 1994 r. Nagrodę Nobla w dziedzinie ekonomii wraz z matematykami Reinhardem Seltenem i Johnem Harsanyi.

▶ ANTHONY HOPKINS (1937 –)

- walijski aktor teatralny, filmowy i telewizyjny, a także kompozytor i artysta malarz. Dwukrotny zdobywca Oscara.

▶ RAFAŁ WOJACZEK (1945 – 1971)

- legendarny polski poeta i prozaik. Jego wiersze były swoistym wyrazem buntu przeciw sztucznym bądź narzuconym siłą normom społecznym.

➤ CO ŁĄCZY TE OSOBY?

Urodzone w różnych latach, w różnych państwach, o różnych umiejętnościach... Jedno jest oczywiste, są znane (mniej lub bardziej, ale jednak), zapisały się w pamięci społecznej, czy to ogólnosiwiatowej czy też regionalnej.

Drugie powiązanie to dorobek tych osób, wynikający z ich twórczego działania, czy to naukowego, czy też artystycznego.

➤ TRZECI ŁĄCZNIK TO... SCHIZOFRENIA.

Antoni Kępiński, wybitny polski psy-

chiatra nazwał schizofrenię „chorobą królewską”, gdyż żadna inna nie posiada tak bogatych i złożonych symptomów. Poza tym, zdaniem uczonego, często dotyka umysły nietuzinkowe, obdarzone niespotykanymi talentami¹. Oczywiście z punktu widzenia ściśle lekarskiego choroba psychiczna jest zjawiskiem szkodliwym, często prowadzi do degradacji i zahamowania działalności twórczej i nie jest tu moim celem epatować stwierdzeniami o wartości czy przydatności choroby. Zresztą wg Antoniego Kępińskiego „choroba psychiczna nie tworzy talentu, ale może go wyzwolić, spotęgować siły twórcze, nadać piętno niepowtarzalnej oryginalności”². Można spojrzeć na to tak, że czasami ograniczenia dają możliwości. Czasami.

Schizofrenia w każdym razie nie jest równoznaczna z wykluczeniem realizowania się w społeczeństwie, czy osiągnięcia niebываłych sukcesów w różnorodnych dziedzinach.

1. <https://brainshop.pl/blog/schizofrenia-mona-z-ni-produktywnie-y,53>

2. Kępiński A., Schizofrenia, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2014.

W przeszłości dość popularne było przekonanie, że schizofrenia wiąże się z większymi zdolnościami kreatywnymi. Wynikało ono głównie z analiz biografii znanych twórców i artystów, którzy chorowali na schizofrenię. Jednak wyniki badań obejmujące szeroką populację chorych na schizofrenię, przeczą temu obiegowemu przekonaniu. Choroba ta wiąże się z istotnym pogorszeniem funkcjonowania poznawczego, często niezdolnością do kontynuowania nauki oraz pracy³.

➤ JAK WIĘC JEST?

Ocena kreatywności u chorych na schizofrenię do tej pory była celem niewielu badań, a te które można znaleźć, nie wskazują aby wyższa kreatywność towarzyszyła tej chorobie, w porównaniu z osobami zdrowymi⁴. Oczywiście nie można wykluczyć rozwoju schizofrenii u osób bardziej kreatywnych, ale w przypadku zdecydowanej większości choroba zmniejsza zdolności twórcze. Autorzy tylko niewielu prac wskazują na istnienie związku pomiędzy kreatywnością a rozwojem schizofrenii.

➤ CO WIĘC Z WYMIENIONYMI TWÓRCAMI I NAUKOWCAMI? CZY ICH CHOROBA MIAŁA WPŁYW NA ICH DZIEŁA?

Tak. Bezsprzecznie tak. Bo miała wpływ na ich życie. Człowiek nie rozwija się w próżni, a to kim jest i co po sobie pozostawia, jest wypadkową jego potencjału i jego doświadczeń.

➤ I OSTATNIE PYTANIE. CZY TE DZIEŁA/ DOKONANIA ZAWDZIĘCZAMY W JAKIŚ SPOSÓB CHOROBY?

Nic bardziej mylnego. Zawdzięczamy je talentom ich autorów, niezależnym od choroby, ich pracy i determinacji.

Małgorzata Dworżańska

3. Patrzala A., Badanie cech kreatywności u chorych na schizofrenię, praca doktorska, Klinika Psychiatrii Dorosłych Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Poznań 2010 (<http://www.wbc.poznan.pl/Content/167195/PDF/index.pdf>)

4. tamże

DZIEŃ DOBRY, TU TELEFON ZAUFANIA, W CZYM MOGĘ POMÓC?

CZY ZNASZ...? CZY WIESZ...? > WIELE OSÓB DOŚWIADCZA W ŻYCIU KRYZYSÓW, PODCZAS KTÓRYCH ZNANE IM SPOSOBY RADZENIA SOBIE SĄ NIEWYSTARCZAJĄCE, PODCZAS KTÓRYCH NIE CHCĄ LUB NIE MOGĄ LICZYĆ NA WSPARCIE ZNANYCH IM OSÓB, LUB PO PROSTU NIE WIEDZĄ, GDZIE Z TEGO WSPARCIA MOGĄ SKORZYSTAĆ. PAMIĘTAJMY O ISTNIENIU TELEFONÓW ZAUFANIA!

Telefony zaufania są od dziesięcioleci istotnym uzupełnieniem oferty pomocy dla osób znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych.

Ich historia sięga roku 1953 kiedy to brytyjski pastor Chad Varah zorganizował pierwszą telefoniczną pomoc dla osób, które myślą o popełnieniu samobójstwa. W poczytnej londyńskiej gazecie codziennej opublikował ogłoszenie, że będzie rozmawiał z każ-

dym, kto przeżywa kryzys, jest samotny i nie wie, jak żyć.

„W latach 50. XX wieku, pastor Chad Varah, w myśl teologii, musiał pocho- wać 14-lletnią samobójczynię poza obrębem cmentarza. Pastor dowie- dział się, że dziewczynka odebrała so- bie życie, ponieważ nie rozumiała, co się z nią dzieje i nie miała nikogo, z kim odważyłaby się porozmawiać. Dziel- czynka zaczęła dojrzewać, a pierwszą miesiajkę uznała za objaw choroby.

Naturalna rozwojowa zmiana w cie- le kobiety, połączona z samotnością i brakiem wiedzy, wywołała w niej tak silny kryzys i zagubienie, że zdecydo- wała się popełnić samobójstwo”¹.

Pastor uznał, że są osoby, które tak jak ta 14-lletnia dziewczynka, potrzebują natychmiastowej rozmowy, informa-

1. Kicińska L., Historia telefonów zaufania w Polsce i na świecie, „Dziecko krzywdzone”, 2 (31), 2010 <https://dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/viewFile/396/272> (data dostępu: 10.03.2023)

cji i obecności drugiego człowieka. Chciał pomóc osobom zrozpaczonym, samotnym i zagubionym, przeżywającym nagły i silny kryzys.

➤ **POLSKA INAUGURACJA**

W Polsce pierwsze telefony zaufania powstały w 1967 r. W czerwcu utworzony został Wrocławski Telefon Zaufania, natomiast w październiku Gdański Telefon Zaufania „Anonimowy Przyjaciel”. Wrocławski Telefon Zaufania miał charakter zawodowy, w ramach swoich obowiązków etatowych dyżurowali w nim lekarze psychiatry z Kliniki Chorób Psychiczych Wrocławskiej Akademii Medycznej. Pierwszy telefon lekarze odebrali 14 czerwca 1967 roku. Gdański Telefon Zaufania od początku działał w oparciu o pracę wolontariuszy, a dyżurowali przy nim przedstawiciele różnych środowisk: lekarze, psycholodzy, nauczyciele, prawnicy, pracownicy naukowi wyższych uczelni, aktorzy, plastycy, urzędnicy, gospodynie domowe. Wzorując się na dwóch modelach: społecznym i zawodowym, telefony zaufania uruchamiane były w kolejnych miastach: Bydgoszczy, Częstochowie, Warszawie, Krakowie, Olsztynie i w wielu innych.

➤ **MIĘDZYNARODOWA FEDERACJA POMOCY TELEFONICZNEJ**

Powstanie polskich telefonów zaufania zbiegło się w czasie z powołaniem międzynarodowej organizacji zrzeszającej instytucje prowadzące telefony zaufania. W 1967 r. podczas Kongresu w Genewie została powołana IFOTES - International Federation of Telephonic Emergency Services czyli Międzynarodowa Federacja Pomocy Telefonicznej. Organizacja ta istnieje do dzisiaj, a zasady działania telefonów zaufania prowadzonych przez organizacje zrzeszone w IFOTES są zawsze takie same:

- 1. Telefon zaufania jest dostępny dla każdej osoby i o każdej porze, niezależnie od wieku, płci czy religii jednostki potrzebującej pomocy.
- 2. Każdy dzwoniący ma prawo być

Obecnie można zaobserwować specjalizację telefonów zaufania. Uruchamiane są telefony zaufania tematyczne, dotyczące różnych problemów oraz kierowane do różnych grup wiekowych.

wysłuchany, niezależnie od swoich wierzeń, przekonań czy dokonanych wyborów życiowych.

- 3. Słuchanie odbywa się w sposób otwarty, a wolontariusz nigdy nie narzuca dzwoniącemu żadnych zobowiązań.
- 4. Informacje przekazywane przez dzwoniącego są poufne.
- 5. Podczas rozmowy telefonicznej dzwoniący powinien pozostawać anonimowy, a wolontariusz również ma prawo do anonimowości.
- 6. Przy telefonach dyżurują wolontariusze, którzy są specjalnie wybrani, przeszkoleni i poddawani superwizji celem stałego doskonalenia swojej umiejętności słuchania.
- 7. Telefony zaufania są całkowicie bezpłatne dla dzwoniącego.

➤ **RÓŻNE PROBLEMY – RÓŻNE NUMERY TELEFONÓW**

Obecnie można zaobserwować specjalizację telefonów zaufania. Uruchamiane są telefony zaufania tematyczne, dotyczące różnych problemów oraz kierowane do różnych grup wiekowych.

W odpowiedzi na to w roku 2003 po-

wstała międzynarodowa organizacja zrzeszająca telefony zaufania dla dzieci i młodzieży – Child Helpline International. W 2007 roku polskim członkiem CHI została Fundacja Dzieci Niczyje (obecnie Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę), prowadząca dwa polskie telefony zaufania dla młodych osób – 800 100 100 Helpline.org.pl (od 2007 r.) i Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116 111 (od 2008 r.).

➤ **TELEFONY ZAUFANIA - WYKAZ**

- Telefon zaufania dla dzieci i młodzieży – 116 111, telefon jest anonimowy, bezpłatny i dyskretny. W telefonie pracują psycholodzy i pedagodzy – konsultanci. Telefon działa codziennie – 7 dni w tygodniu, 24 godziny na dobę.
- Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka – bezpłatny numer 800 12 12 12, całodobowy, 7 dni w tygodniu, wsparcie psychologiczne w sytuacji kryzysowej – infolinia dla dzieci, młodzieży i opiekunów.
- Telefon Zaufania Młodych – dla dzieci, młodzieży i młodych dorosłych (do 25 r.ż.), działa od poniedziałku do soboty od 11:00 do 21:00, pod numerem 22 484 88 04.
- Telefon Zaufania Grupy Ponton – edukatorów seksualnych, działa w każdy piątek od 16:00 do 20:00 pod numerem 22 635 93 92. Płatny zgodnie z taryfą danego operatora (połączenie z numerem stacjonarnym).
- Telefon Zaufania Stowarzyszenia LAMBDA Warszawa, kierowany do osób LGBT, ich rodzin i bliskich – 22 628 52 22, od poniedziałku do piątku od 18:00 do 21:00. Płatny zgodnie z taryfą danego operatora (połączenie z numerem stacjonarnym).
- Telefon Wsparcia Fundacji Nagle Sami – bezpłatny telefon dla osób, które zmagają się ze stratą bliskiej osoby. Działa od poniedziałku do

piątku w godzinach 17:00 – 20:00
pod numerem 800 108 108.

- **Niebieska Linia** – pomoc dla osób doświadczających przemocy w rodzinie. Bezpłatny numer 800 120 002 działa 7 dni w tygodniu, przez całą dobę.
- **Infolinia Stowarzyszenia Katolickiego Ruchu Antynarkotycznego KARAN** – pomoc dla osób zmagających się z nadużywaniem, uzależnieniem od narkotyków, ich rodzin i bliskich. Działa codziennie, w godzinach od 9 do 17 pod numerem 800 120 289.
- **Ogólnopolski Telefon Zaufania Narkotyki** – profesjonalna pomoc w zakresie informacji, porad, wsparcia psychologicznego dla osób uzależnionych od narkotyków i osób z ich otoczenia. Opłata za połączenie wynosi 35 groszy; telefon działa codziennie w godzinach 16-21 pod numerem 800 199 990.
- **Centrum Wsparcia dla Osób Dorosłych w Kryzysie Psychicznym** – całodobowy, bezpłatny telefon działający pod numerem 800 70 22 22, prowadzony przez Fundację Itaka.
- **Kryzysowy Telefon Zaufania** – wsparcie psychologiczne, czynny codziennie od 14.00 do 22.00, 116 123. Powstał z myślą o osobach, które z różnych powodów nie mają możliwości bezpośredniego kontaktu z psychologiem. Połączenia są bezpłatne.

Przez cały okres działania telefonu zaufania Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę, pracownicy infolinii odebrali **1,4 mln połączeń, odpowiedzieli na 92 tys. wiadomości i przeprowadzili 3,3 tys. interwencji** bezpośrednio ratujących zdrowie lub życie dziecka.

- Telefon w sprawie zaginionego dziecka, prowadzony przez Fundację ITAKA. 116 000, działa 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu, jest bezpłatny.
- **Antydepresyjny Telefon Zaufania Fundacji ITAKA** - 22 484 88 01, płatny zgodnie z taryfą danego operatora (połączenie z numerem stacjonarnym). Działa zgodnie z wykazem dyżurów na stronie

www.stopdepresji.pl/antydepresyjny-telefon-zaufania/.

> JAK TO DZIAŁA W PRAKTYCE?

Telefony zaufania potrafią uratować życie. Bywa, że są telefonami ostatniej szansy. Niestety nie wszystkie są dofinansowane (np. z budżetu państwa), a więc ich funkcjonowanie bywa zagrożone. Przykładem jest telefon zaufania Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę, która pomaga najmłodszym osobom rozważającym samobójstwo lub wręcz na nie zdecydowanym. Przez cały okres działania telefonu pracownicy infolinii odebrali 1,4 mln połączeń, odpowiedzieli na 92 tys. wiadomości i przeprowadzili 3,3 tys. interwencji bezpośrednio ratujących zdrowie lub życie dziecka². Połączenie odbierają psycholodzy i pedagodzy – osoby profesjonalnie przygotowane do świadczenia pomocy psychologicznej nastolatkom z depresją i myślami samobójczymi. Do tej pory infolinię współfinansował budżet państwa. W pierwszych latach działalności wsparcie wynosiło 30-60 proc. kosztów utrzymania telefonu, w ostatnich latach – ok. 6 proc. Pod koniec 2021 roku fundacja dowiedziała się, że na rok 2022 wsparcie nie będzie przyznane. Telefon działa, ale dzięki hojności indywidualnych darczyńców, prywatnych fundacji i firm.

Należy też wiedzieć, że zgodnie z modelem społecznym, w telefonie zaufania nie zawsze dyżurują specjaliści tacy jak psychologowie czy terapeuci. Ale zawsze są to osoby przygotowane do tej pracy poprzez szkolenia i warsztaty. Nie zawsze też otrzymamy gotową poradę, rozwiązanie naszej trudności. Natomiast zawsze zostaniemy wysłuchani, a w razie potrzeby przekierowani do odpowiedniej osoby czy miejsca. Pamiętajmy o telefonach zaufania. Dla siebie i dla innych.

Małgorzata Dworżańska

2. <https://businessinsider.com.pl/rozwoj-osobisty/zdrowie/rzad-nie-dofinansuje-telefonu-zaufania-dla-dzieci-i-mlodziezy-ale-lekka-reka-wydaje/tmvg4v> (data dostępu: 09.03.2023)

WYBRANE ZASADY INFOLINII IFOTES

TELEFONY ZAUFANIA

➤ 24 GODZINY NA DOBĘ. BEZPŁATNIE

- Telefon zaufania jest dostępny dla każdej osoby i o każdej porze, niezależnie od wieku, płci czy religii jednostki potrzebującej pomocy. Telefony zaufania są całkowicie bezpłatne dla dzwoniącego.

➤ ZOSTANIESZ WYSLUCHANY.

- Każdy dzwoniący ma prawo być wysłuchany, niezależnie od swoich wierzeń, przekonań czy dokonanych wyborów życiowych. Słuchanie odbywa się w sposób otwarty, a wolontariusz nigdy nie narzuca dzwoniącemu żadnych zobowiązań.

➤ ANONIMOWOŚĆ I POUFNOŚĆ

- Informacje przekazywane przez dzwoniącego są poufne. Dzwoniący pozostaje anonimowy, a wolontariusz również ma prawo do anonimowości.

➤ PROFESJONALNE WSPARCIE

- Przy telefonach dyżurują wolontariusze, którzy są specjalnie wybrani, przeszkoleni i poddawani superwizji celem stałego doskonalenia swojej umiejętności słuchania.

ILONA JUSZCZYK

NIEWZYCIEZENI WŚRÓD NAS > O WYJĄTKOWO SPRAWNEJ KOBIECIE Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ WZROKOWĄ

Kontynuując cykl „Niewzyciezeni wśród nas” przedstawiamy dzisiaj Panią Ilonę Juszczyk. I od razu, na początku tego artykułu muszę zaznaczyć, że ogromnie trudno jest mi dzisiaj pisać o Pani Ilonie w kategoriach „Była” – mimo Jej niedawnego odejścia mam wrażenie, że wciąż z nami jest...

Urodzona Częstochowianka, osoba, która z ogromnym zapałem działała na rzecz społeczności lokalnej, Pani Ilona była kierowniczką Delegatury Polskiego Związku Niewidomych i dyrektorką Ośrodka Wychowawczo – Rewalidacyjnego dla Dzieci i Młodzieży Niewidomej i Słabowidzącej PZN w Częstochowie. Pełniła te funkcje od 1 maja 2015 roku pracując społecznie na rzecz środowiska osób z problemami wzrokowymi.

Pani Ilona była niewidomą absolwentką Liceum Zawodowego w OSW dla Dzieci Niewidomych i Słabowidzących w Krakowie, ukończyła także studia magisterskie w Wyższej Szkole Pedagogiki Specjalnej w Warszawie na kierunku Pedagogika Specjalna ze specjalnością Tyflopädagogika. Mimo posiadanego przygotowania do pracy pedagoga Pani Ilona nie przestała się dokształcać. Uzyskała dodatkowe kwalifikacje oligofrenopedagoga i technika masażyści. Zdobytą wiedzę i umiejętności na co dzień wykorzystywała w praktyce tyflopädagoga i pedagoga specjalnego. Przez wiele lat Pani Ilona w swojej pracy przeprowadzała podopiecznych OWR przez zawitości zdobywania samodzielności w życiu szkolnym, społecznym i rehabilitacji. Swoimi doświadczeniami z przełamywania oraz pokonywania barier

Pani Ilona nieustannie
uwrażliwiała nas
na potrzeby osób
z różnymi niepełno-
sprawnościami.

i stereotypów związanych z osobami niewidomymi dzieliła się nie tylko z rodzicami i opiekunami wychowanków OWR PZN, młodzieżą i osobami dorosłymi tracącymi wzrok, ale także z widzjącymi pracownikami placówki. Mówiła, że chciałaby przestrzec ich przed błędami, które były jej udziałem.

Dzięki swojej aktywności Pani Ilona nieustannie uwrażliwiała nas na potrzeby osób z różnymi niepełnosprawnościami. Zainspirowana doświadczeniami zdobytymi na konferencji w Dijon w ramach europejskiego programu TACTUS w 2009 roku, związanymi z książką dotykową i obecnością osób niewidomych w przestrzeni publicznej, postanowiła podjąć aktywność w tym obszarze. Pamiętam wspólny powrót z Francji, z konferencji, kiedy ciągle pytała „Dlaczego oni mogą, a my nie?”. Jak się wkrótce okazało, to pytanie znalazło odpowiedź. Pani Ilona jeszcze nie jako dyrektor, a tyflopädagog została inicjatorką pierwszego polskiego Konkursu Książki Dotykowej, ogłoszonego w 2010 roku przez Ośrodek Rewalidacyjno-Wychowawczy PZN w Częstochowie.

Dzięki niemu placówka wzbogaciła się o nowych sympatyków i przyjaciół, którzy kibicowali naszym podopiecznym w codziennym funkcjonowaniu, a także o sporo egzemplarzy dotykowych dzieł.

Na co dzień Pani Ilona prowadziła działania promujące udział osób niewidomych i słabowidzących w kulturze, sporcie i rekreacji. Sama dawała przykład aktywności obywatelskiej włączając się w działania profilaktyczne w skali miejskiej, lokalnej, regionalnej i krajowej. Uczestniczyła jako ekspert w programie „Bezpieczeństwo bez Barier”, organizowanym przez ZM Policji i WORD w Częstochowie, brała udział w „Kampanii na Rzecz Pogodnego Dzieciństwa” i kampanii „Tolerancja dla Niepełnosprawności”, w ramach której prowadziła spotkania z uczniami szkół i przedszkoli, uczestniczyła w konsultacjach programów miasta Częstochowa na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Pani Ilona była współinicjatorem i współorganizatorem akcji „Dzień Świadomości Alienacji Rodzicielskiej”, która została przygotowana wspólnie z Miejską Biblioteką Publiczną w Częstochowie.

Dzięki umiejętnościom Pani Ilony, w marcu 2015 roku Rezerwat Archeologiczny Kultury Łużyckiej w Muzeum Częstochowskim został profesjonalnie przystosowany do zwiedzania przez osoby niewidome. Pani Ilona była autorką przewodnika po Rezerwacie i opisów stanowisk archeologicznych w brajlu. Ze względu na świetną znajomość pisma brajlu, w lipcu 2018 roku została konsultantem ds. opracowania brajlowskiej wersji Karty Praw Pacjenta w Wojewódzkim Szpitalu im. NMP w Częstochowie, oceniała po-

prawność zapisów i wykonania dokumentu. W latach 2005 – 2011 była ekspertem Komisji opiniującej wnioski „Komputer dla Homera” w katowickim oddziale PFRON.

Pani Ilona była inicjatorem realizacji wielu projektów skierowanych do osób z niepełnosprawnością wzroku w różnym wieku, dotowanych min. ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Katowicach i Urzędu Miasta Częstochowy. Pani Ilona podejmowała działania zmierzające do aktywizacji zawodowej jej podopiecznych oraz pozwalające im na podjęcie zatrudnienia. W 2009 roku była częstochowskim koordynatorem ogólnopolskiego projektu „Wsparcie niewidomych na rynku pracy”, zaś w jego następnych edycjach pełniła funkcję tyflop pedagoga, a w latach 2017 – 2019 uczestniczyła jako osoba zarządzająca

w projekcie „Z widokiem na dobrą przyszłość”, dzięki któremu 12 osób niewidomych otrzymało zatrudnienie, a 40 odbyło czteromiesięczne staże zawodowe. Onasama

Od 2009 jako tyflop pedagóg wspierała dzieci i młodzież z niepełnosprawnością wzroku ze szkół podstawowych i ponadpodstawowych oraz ich rodziców, nauczycieli i opiekunów z terenu całego północnego województwa

śląskiego. **Przez wiele lat była mentorem młodych nauczycieli stażystów, wprowadzała ich w tajniki pracy z dziećmi i młodzieżą niewidomą i słabowidzącą.**

była osobą aktywną zawodowo, potrafiącą zarządzać zespołem pracowników, sprawną organizacyjnie, kreatywną, dbającą o rozwój podległej jej Delegatury Polskiego Związku Niewidomych i OWR PZN w Częstochowie. Dbła o wyposażenie placówki, czego dowodem może być np. trzykrotny udział jej podopiecznych w akcji MAGAZYNU CZĘSTOCHOWA Gazety Wyborczej „Pomóżmy niewidomym dzieciom poznawać świat”, dzięki której udało się pozyskać środki na zakup nowych pomocy do rehabilitacji wzroku. W związku z cyfryzacją miasta w 2021 Pani Ilona była konsultantką ds. zakupu pilotów, które pomagały osobom niewidomym i słabowidzącym w rozróżnianiu nadjeżdżających autobusów i ułatwiały korzystanie z miejskiego systemu GPS na wyposażonych w niego przystankach.

Mając świadomość tego, że osobom z niepełnosprawnościami potrzebne jest nie tylko leczenie medyczne, ale także rehabilitacja społeczna Pani Ilona inicjowała działania, których celem było ułatwienie osobom z problemami wzrokowymi dostępu do przestrzeni publicznej. Były to wyjścia do teatru, do kina, na imprezy sportowe (OWR PZN zawsze była reprezentowany w czasie Olimpiad Specjalnych), wycieczki i turnusy rehabilitacyjne. Szczególnie ciekawym projektem, adresowanym do dorosłych osób niewidomych i słabowidzących był projekt „Na Oślepie”. Jego celem było rozbudzenie u uczestników potrzeb poznawczych, kulturalnych i artystycznych. Pani Ilona uczestniczyła również w corocznych konkursach czytelniczych, organizowanych przez Zarząd Okręgu PZN w Katowicach, corocznie zajmowała miejsce „na pudle”. Swoją pasją zarażała innych, propagowała czytelnictwo, była inicjatorką zajęć z biblioterapii, prowadzonych od 2013 roku w siedzibie Delegatury, organizowała lokalne konkursy czytelnicze. W czasie jej dyktowania w 2016 roku podopieczni OWR UZN, uczniowie z zaprzyjaźnionych szkół podstawowych ogólnodostępnych nr 20 i 53

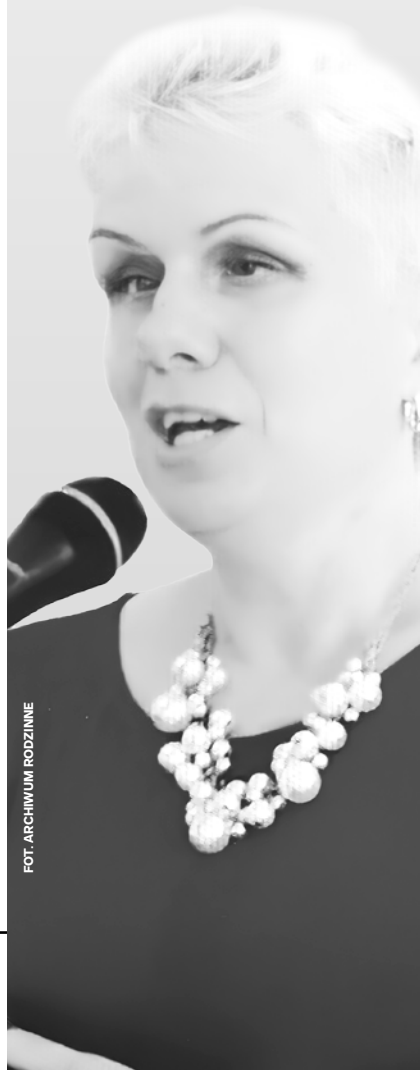
oraz pracownicy WOPR w ramach akcji „Moje pięć groszy w słusznej sprawie...” przystąpili w Hali Sportowej HSC Częstochowa do pobijania rekordu Guinnessa. Celem było ułożenie z 485 tysięcy pięciogroszówek mozaiki o powierzchni 160 metrów kwadratowych. Jej głównym elementem był napis „Nie pytaj mnie kogo kocham bardziej”, będący protestem przeciwko dyskryminacji z jakiegokolwiek powodu. Finalnie ze zgromadzonych środków miała powstać pracownia informatyczna dla podopiecznych OWR. Próba się nie powiodła, ale wszyscy bawili się przednio.

Pani Ilona była aktywnym nauczycielem, pedagogiem o wielkim sercu i ogromnej cierpliwości, cenionym pracownikiem akademickim. Dzieliła się swoją wiedzą i umiejętnościami ze słuchaczami kursów kwalifikacyjnych z zakresu Pedagogiki i Tyflopedagogiki oraz ze studentami różnych wydziałów częstochowskich uczelni. Od roku 2006 jako wolontariusz, a od 2009 jako tyflopedagog wspierała dzieci i młodzież z niepełnosprawnością wzroku ze szkół podstawowych i ponadpodstawowych oraz ich rodziców, nauczycieli i opiekunów z terenu całego północnego subregionu województwa śląskiego. Przez wiele lat była mentorem młodych nauczycieli stażystów, wprowadzała ich w tajniki pracy z dziećmi i młodzieżą niewidomą i słabowidzącą. Prowadziła liczne szkolenia dla Rad Pedagogicznych i dla nauczycieli, którzy pracowali z podopiecznymi Ośrodka w szkołach ogólnodostępnych. Odkrywała przed nimi znaczenie brajlowskich kropeczek, pokazywała jak tworzyć z nich słowa, zdania, opowieści, a na koniec egzaminowała.

Reprezentowała śląską społeczność osób z niepełnosprawnością wzroku pełniąc od 2015 roku funkcję wiceprzewodniczącej Zarządu Okręgu Śląskiego Polskiego Związku Niewidomych. We wrześniu 2021 roku powierzono jej pełnienie funkcji wiceprezesa Zarządu Głównego PZN w Warszawie. Latem 2021 roku Pani Ilona zdobyła ty-

W związku z cyfryzacją miasta w 2021 **Pani Ilona była konsultantką ds. zakupu pilotów, które pomagały osobom niewidomym i słabowidzącym w rozróżnianiu nadjeżdżających autobusów i ułatwiały korzystanie z miejskiego systemu GPS na wyposażonych w niego przystankach.**

FOT. ARCHIWUM RODZINNE

tuł IDOL województwa śląskiego w kategorii IDOL Środowiska w plebiscycie organizowanym przez Fundację SZANSA dla NIEWIDOMYCH, była też finalistką konkursu ogólnopolskiego.

Prywatnie była mamą dwóch chłopców – Kuby i Marcina, żoną Cezarego, miłośniczką dobrej książki, dalekich podróży i francuskiej kuchni. Lubiła aktywnie spędzać czas, poznawać nowych ludzi i nabywać nowe umiejętności. Pani Ilona nie bała się wyzwań, zawsze stawiała im czoło. Dzięki temu gromadziła wokół siebie ludzi z dobrą energią, którzy np. mieli odwagę pojechać na rowerach tandemach przez całą Polskę do Helu. Całą sobą pokazywała nam wszystkim, że mimo niepełnosprawności wzroku można być człowiekiem czynnym, aktywnym i spełnionym. Jej rodzice zawsze mówili, że „wymagaliśmy od niej tego, co było możliwe, nie miała taryfy ulgowej”. I to chyba właśnie przygotowało Panią Ilonę do późniejszej samodzielności, aktywności i podejmowania ryzyka w świecie osób pełnosprawnych.

Dwa lata temu musiała stoczyć jeszcze jeden bój – najtrudniejszy. Pani Ilona bardzo poważnie zachorowała, poddała się leczeniu farmakologicznemu i operacyjnemu. Mimo ogromnego wsparcia ze strony najbliższej rodziny i przyjaciół, po kilku miesiącach okazało się, że niestety ta bitwa była nie do wygrania. Pamiętam moją ostatnią długą rozmowę telefoniczną z Ilonką, kiedy zastanawiała się nad przyszłością swoich dzieci i nad tym, na ile starczy jej sił do walki o swoje zdrowie. Powiedziałam jej wtedy, że jest dla mnie bardzo waleczną kobietą, która mimo kruchej, filigranowej postury jest niezwykle silną osobą, osobą od której możemy się uczyć determinacji i wiary w siebie. I taką Ją zapamiętam – piękną, zadbaną kobietę o niezwyklej osobowości, wrażliwą i empatyczną, ale też twardą, kiedy było to konieczne.

*Ilona Bołtuć
- psycholog, oligofrenopedagog,
Prezes Zarządu Fundacji Formy*

ŚWIAT OCZAMI KAROLINY

NIEZWYCIĘŻENI WŚRÓD NAS ➤ NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ TO NIE INNOŚĆ

Pamiętam moją rozpacz, gdy mając 12 lat uświadomiłam sobie, że od teraz jestem osobą niepełnosprawną. Myślałam, że to koniec mojego świata. Nie musiało tak być. Niepełnosprawny to nie kosmita, tylko nie w pełni sprawny i o tym trzeba rozmawiać.

To normalne, że różnorodność wyzwala w nas ciekawość, zwłaszcza w dzieciach. Zadają one pytania, lecz zwykle odpowiedzi na nie są wymijające lub bardzo znikome. Nie powinno tak być. To temat jak każdy inny.

Jako dziecko, kojarzyłam niepełnosprawność jako nieodwracalną chorobą, a takie osoby za szczególnie nieszczęśliwe i skrzywdzone. Wiele rodziców na pytanie dziecka dotyczące spotkanej osoby z dysfunkcją odpowiada na przykład „pani/pan jest chory”, a to rodzi skojarzenie: „aha, skoro tak, to lepiej się nie zbliżać”. To na pewno nie jest dobre podejście. Nie mówię tu o szczególnym traktowaniu osoby np. z protezą ręki, napotkaną na ulicy, ale zachowywaniu się jak przy każdym innym przechodniu (nie chodzi mi o obojętność).

Dziś już wiem, jak ważne jest uświadamianie dzieciom, że nawet jeżeli ktoś porusza się inaczej niż na własnych nogach lub wykonuje pewne czynności przy pomocy specjalnych urządzeń (takich jak aparat słuchowy, proteza lub innych), to wciąż jest pełnowartościowym człowiekiem.

Zdarza się, że rodzice czują się skrępowani, kiedy dziecko dopytuje, dlaczego ktoś wygląda inaczej albo dla-

czego jeździ na wózku. Odciągają uwagę malucha, każą mu mówić ciszej, nie patrzeć w tym kierunku i przestać pytać. Napotkana osoba widzi, że staje się obiektem zainteresowania, a całe zdarzenie przestaje być komfortowe dla wszystkich uczestników.

Należy pamiętać, że dla małych dzieci niepodważalnym wzorem są rodzice. Jeśli oni będą traktować temat niepełnosprawności jako temat tabu, a osoby niepełnosprawne jak „powietrze”, lub co gorsza „wybryk natury”, to ich dzieci będą robić to samo. Każdy człowiek, bez względu na ograniczenia, jest taki sam. Każdy ma rodzinę, pracę, marzenia i przyjaciół. Wszyscy jesteśmy tacy sami i jesteśmy tak samo normalni. Czasem mam wrażenie, że niepełnosprawni bardziej.

Karolina Wojtkiewicz

DOBRE PRAKTYKI

OKIEM EKSPERTA > PRACA ZAWODOWA OSÓB ZE SPEKTRUM AUTYZMU

Autyzm, czy też ASD (ang. spektrum zaburzeń autystycznych), jest chorobą neurorozwojową wpływającą na interakcje społeczne, komunikację i zachowanie, dotyczącą około 1% światowej populacji¹. Można jednak wnioskować, że dane te są dość zaniżone. Tylko w przeciągu ostatnich paru lat obserwujemy znaczny wzrost w ilości stawianych diagnoz – głównie ze względu na postępujące rozszerzanie kryteriów diagnostycznych, ale też stopniowo malejące uprzedzenie i rosnącą świadomość w społeczeństwie. Te zmiany skutkują częstszymi poszukiwaniami diagnozy, nawet w dorosłym wieku.

> Z DZIEĆMI JEST ŁATWIEJ?

No właśnie. Zazwyczaj, jeżeli już w ogóle słyszymy o autyzmie, to w kontekście dzieci. To dla nich tworzy się najwięcej narzędzi diagnostycznych, grup wsparcia, ćwiczeń i terapii mających ułatwić codzienne funkcjonowanie i przygotować do dalszego życia. Nic dziwnego – to najbardziej „chłonny” czas w życiu człowieka. U sporej części osób ze spektrum autyzmu już wtedy da się zauważyć wyraźne różnice w funkcjonowaniu względem rówieśników. Praca z dzieckiem w okresie jego podstawowej edukacji jest pod pewnymi względami dużo łatwiejsza niż w okresie dorosłości. U dzieci w wieku szkolnym mamy do czynienia z bardzo ustrukturyzowanym rozkładem dnia. To czyni pracę terapeutyczną względnie łatwiejszą, niż w przypadku osoby na etapie edukacji policealnej, a tym bardziej w wieku dorosłym, kiedy większość osób obarczona jest obowiązkami za-

wodowymi czy też rodzinnymi. Mamy wtedy dużo większą przestrzeń do stworzenia kontrolowanego środowiska do pracy indywidualnej, ale też symulowania sytuacji, na które dziecko najprawdopodobniej natknie się w szkole, wśród rówieśników, a potem w życiu dorosłym. Tego typu terapie prowadzone tylko w dzieciństwie nie są jednak rozwiązaniem na całe życie. Oczywiście nabyte umiejętności nie wyparują magicznie w momencie ukończenia edukacji podstawowej, jednak zmiana środowiska na „dorosłe” wiąże się z wieloma trudnościami.

> PODSTAWOWE SYMPTOMY W ASD

Każda osoba ze spektrum autyzmu jest indywidualną jednostką. Nie istnieje jeden wzorzec objawów pasujący do wszystkich osób z ASD, jednakże można wymienić kilka wspólnych cech, które (w różnym nasileniu) występują u większości. Są to m.in. problemy sensoryczne, fobia lub lęk społeczny, niechęć lub wręcz brak możliwości dostosowania się do niespodziewanych zmian, ale najczęściej trudności w komunikacji.

> ZATRUDNIENIA OSÓB ZE SPEKTRUM AUTYZMU

Dane dotyczące zatrudnienia osób z ASD w krajach anglojęzycznych wskazują, że około 50% z nich pracuje chociaż na część etatu². W Polsce sytuacja ma się znacznie gorzej – nie dość, że dokładne dane nie istnieją, to większość ekspertów szacuje ten odsetek na około 1%. Przyczyn tej smutnej niskiej liczby należy doszukiwać się nie w samej charakterystyce osób ze spektrum, ale przede wszystkim w niedostosowanym do ich potrzeb systemie wsparcia. Mała liczba programów

pomocowych i niewielka ilość miejsc w każdym z nich to jedno, ale sporym niedopatrzeniem jest również niemalże całkowity brak projektów przystosowujących konkretnie do funkcjonowania w środowisku pracy. A przecież praca to jeden z głównych elementów życia każdego człowieka i to nie tylko ze względów ekonomicznych. Daje poczucie użyteczności i współtworzenia społeczeństwa, a w przypadku aktywności zawodowej grup potencjalnie zagrożonych wykluczeniem społecznym, pomaga zmniejszać uprzedzenia. Obecność osób ze spektrum autyzmu w miejscach publicznych, w tym w pracy, może przyczynić się do zmiany wizerunku stereotypowej osoby z ASD z niezaradnej, niesamodzielnej i – kolokwialnie ujmując – dziwnej, niepotrafiącej żyć wśród „normalnych”.

> KAŻDY CZŁOWIEK CHCE I POTRZEBUJE CZUĆ SIĘ PRZYDATNY I CHCIAŃY. DLACZEGO MIAŁOBY BYĆ INACZEJ Z OSOBAMI Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI?

Błędnym byłoby stwierdzić, że osoby ze spektrum autyzmu nie nadają się do żadnej pracy. Oczywiście, z racji na kluczowe słowo „spektrum”, różne osoby będą miały różne możliwości w kwestii doboru stanowiska, lecz zmiana świadomości zarówno pracodawców, jak i potencjalnych współpracowników może otworzyć drzwi do zatrudnienia masie inteligentnych, zdolnych i chętnych do pracy osób.

Najprostszym, wydawałoby się wręcz banalnym rozwiązaniem, mogłoby być poinformowanie (potencjalnego) pracodawcy o swojej dolegliwości, tak jak ma to miejsce podczas edukacji szkolnej (oczywiście pod warunkiem zdiagnozowania zaburzenia). Problem w tym, że nie istnieją regulacje prawne dotyczące edukowania pracodawców

1. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/aur.2696>

2. <https://doi.org/10.3233/wor-172492>

o zaburzeniach ze spektrum autyzmu (ani żadnych innych niepełnosprawności), a co za tym idzie, kierując się stereotypami i niechęcią do podejmowania dodatkowych, niewygodnych kroków, przełożony może taką informację zignorować, lub wręcz wykorzystać ją przeciwko pracownikowi – czy to po prostu nie zatrudniając go, czy też uznając to za powód do wyśmiewania. Nie jest to więc najlepsze rozwiązanie, bo wystawia już niepewną i zestresowaną osobę na jeszcze większe ryzyko, a jeżeli sytuacja się powtarza, ostatecznie prowadzi do spadku wiary w siebie, własne umiejętności, i niechęci do dalszych prób aktywizacji.

► GRUPA COOPENAE

Nie da się ukryć, że sytuacja nie wygląda najciekawiej. Mimo to, na świecie pojawiają się coraz to nowsze metody i próby zaangażowania osób z ASD w rynek pracy. Interesującą i mogącą mieć wielki, pozytywny wpływ na stan rzeczy inicjatywą jest chociażby ta rozpoczęta przez kostarykańską grupę Coopenae³. Jej członkowie, w kooperacji z różnymi lokalnymi przedsiębiorstwami tworzą miejsca

3. <https://www.businessnews.cr.com/index.php/sociedad/otros-temas/797-iniciativa-promueve-inclusion-laboral-de-personas-con-autismo> (data dostępu: 01.03.2023)

pracy specjalnie dla osób ze spektrum w sektorze finansowym i technologii informacyjnych. Stereotypy każałyby tu zaprotestować – ale jak to? Środowiska te zazwyczaj klasyfikuje się jako wysokostresowe, a osoby z ASD przecież nie słyną z zaradności w tego typu sytuacjach. Wbrew temu, inicjatorzy zwracają uwagę na umiejętności miękkie, jak zdolność do intensywnej koncentracji, wysokie rozpoznawanie wzorców czy logiczne rozumowanie są niezwykle przydatne w tym sektorze – innymi słowy, dostosowują stanowiska do intratnych cech osób z ASD i szukają możliwie najefektywniejszej metody ich wykorzystania.

► JAK TO ROBIA W GOOGLE?

Zmiana, która może mieć bardziej globalny zasięg, to ta wprowadzana przez Google. Firma ta już od jakiegoś czasu wykazuje zainteresowanie uwzględnieniem większej liczby osób neuroatypowych w swoich szeregach⁴. Żeby jednak móc dać kandydatom realną szansę, rekruterzy (zarówno ludzcy jak i sztuczne inteligencje) muszą przejść odpowiednie przeszkolenie z zakresu dostosowania przebiegu rozmowy

4. <https://lamenteesmaravillosa.com/contratar-a-mas-personas-con-autismo-la-iniciativa-de-google/> (data dostępu: 01.03.2023)

o pracę i jej późniejszej oceny dla potrzeb wspomnianej grupy. Ważne jest, żeby podczas takich rozmów rekruterzy uwzględniali charakterystykę osób ze spektrum (np. niechęć do kontaktu wzrokowego), dostosowywali czas trwania samej rozmowy, żeby zapewnić komfort swobodnej i niespiesznej wypowiedzi, ale też, co może najistotniejsze, zapewniali możliwość wypowiedzi pisemnej. Rozwiązania te, nieskomplikowane w swojej naturze, mogą umożliwić znalezienie zatrudnienia wielu zdolnym osobom, dla których problem stanowią głównie interakcje międzyludzkie, nie brak umiejętności.

Wniosek jest jeden – autyzm nie oznacza niezdolności do pracy ani tym bardziej do bycia użytecznym członkiem społeczeństwa. Problem tkwi raczej w tym, że niezmiennie usiłujemy dostosować osoby z ASD do nieodpowiedniego dla nich systemu, zamiast szukać możliwości modyfikacji go, które pozwoliłyby im brać czynny udział we współtworzeniu efektywnego rynku pracy, skupionego na najlepszym wykorzystaniu potencjału różnorodności osób neuroatypowych.

Dobromiła Brożek – studentka Zarządzania Polityką Społeczną, Uniwersytet Jagielloński

JEDNORĘKI PERKUSISTA

ZNANI NIEZWYCIĘŻENI > CZY MAJĄC JEDNĄ RĘKĘ MOŻNA GRAĆ NA PERKUSJI? MOŻNA. MOŻNA ZOSTAĆ NAWET OKRZYKNIĘTYM NAJLEPSZYM PERKUSISTĄ NA ŚWIECIE

31 grudnia 1984 roku 21-letni chłopak jadąc na imprezę sylwestrową stracił panowanie nad samochodem.

W wyniku wypadku lewe ramię zostało poważnie uszkodzone i konieczna była amputacja ręki.

Rick Allen, bo o nim mowa, był wówczas (już od 6 lat) członkiem brytyjskiego zespołu muzycznego wykonującego muzykę z pogranicza hard rocka i glam metalu Def Leppard i jego perkusistą.

Rok 1984 był czasem dużej popularności zespołu, bowiem rok wcześniej ukazał się trzeci album grupy – „Pyromania” oraz singiel „Photograph”, a oba krążki spotkały się z ogromnym uznaniem i sprzedażą. W Stanach Zjednoczonych płyta „Pyromania” sprzedawała się w ilości 100 000 sztuk tygodniowo przez większą część roku, a łącznie w USA płytę sprzedano w liczbie 6 milionów egzemplarzy. Dotarła ona do drugiego miejsca listy Billboard 200.

Krótko po wypadku wydawało się, że kariera Ricka Allena została definitywnie zakończona. Nic bardziej mylnego. Rick Allen gra z Def Leppard po dziś dzień, a jeśli ktoś ma czas i ochotę to 31 maja może posłuchać Def Leppard w Tauron Arena w Krakowie, gdzie zespół wystąpi w duecie z zespołem Mötley Crüe.

> JAK ON TO ZROBIŁ?

Rick Allen przyznaje, że przez jakiś czas po wypadku nie miał siły ani nadziei na dalsze życie. „Przeżycie wypadku samochodowego i utrata ręki

A Rick Allen z Def Leppard podczas ceremonii na Rockwalk Suseet Blvd. 5 września 2000 roku

FOT. IMAGECOLLECT / UNIMPHOTOS

mogły zniszczyć moje życie. Zamiast tego poprowadziły mnie na nieoczekiwaną ścieżkę odnalezienia mojej najgłębszej siły¹.

Pomogło mu wsparcie, jakie otrzymał od fanów z całego świata, ale też kolegów z zespołu. Zespół, na czas rekonwalescencji swojego członka, zawiesił działalność. Zdecydował się na powrót dopiero wtedy, gdy Rick, pod wieloma względami, był na to gotów.

➤ **A CO Z PERKUSJĄ?**

Perkusja została przystosowana do nowych możliwości Ricka. Wraz z Jeffem Richem, perkusistą innej brytyjskiej grupy Status Quo, zaprojektowali specjalnie dedykowany dla Allena instrument, umożliwiając perkusiście grę jedną ręką oraz nogami. Jego perkusja została zmodyfikowana tak, by partie na lewą rękę, które zostały nagrane jeszcze przed wypadkiem, mogły być odgrywane za pomocą specjalnych pedałów, naciskanych przez lewą stopę. Dzięki temu wytworzył on swój oryginalny, własny, osobisty styl, dopasowany do jego warunków i możliwości.

➤ **WIELKI SUKCES**

Fakt stania się osobą z niepełnosprawnością nie tylko nie sprawił, że Allen porzucił muzykę... ale Def Leppard w drugiej połowie lat osiemdziesiątych był jednym z największych zespołów na świecie. W sierpniu 1986 Rick Allen razem z Def Leppard zagrał na kultowym festiwalu Monsters of

Rock w Castle Donnington razem z takimi muzycznymi gwiazdami jak: Ozzy Osbourne i Scorpions. Ale szczyt popularności przyniósł rok 1987. Wtedy to, po ponad trzech latach pracy, ukazała się czwarta płyta zespołu, Hysteria. Album Hysteria ostatecznie sprzedał się w ponad 25-milionowym nakładzie i jest najlepiej sprzedającą się płytą w dorobku Def Leppard.

W kolejnych latach Def Leppard sprzedawał miliony płyt, grał setki koncertów, w tym słynne trzy koncerty na trzech różnych kontynentach jednego dnia! A wydarzyło się to 23 października 1995 roku. Zespół rozpoczął jednodniową trasę w Maroku, następnie ruszył do Londynu, a wieczorem grał ostatni koncert w Kanadzie, pokonując 9500 kilometrów w ciągu jednego dnia. To wydarzenie zapewniło Def Leppard miejsce w Księdze Rekordów Guinnessa.

➤ **RICK ALLEN FILANTROP**

W 2001 roku Rick i jego żona Lauren założyli Raven Drum Foundation, organizację non-profit z siedzibą w Los Angeles w Kalifornii. Misją Raven Drum jest edukowanie i wzmacnianie jednostek i społeczności w kryzysie poprzez programy sztuki uzdrawiania, imprezy perkusyjne i partnerstwa oparte na współpracy. Rick tłumaczy: "Wypadek pozornie był i jest straszną rzeczą, której bym nigdy nikomu nie życzył, ale to stało się też rodzajem dobrodziejstwa, ponieważ teraz mogę dzielić się moim doświadczeniem z innymi i pomóc innym ludziom, którzy przechodzą przez coś

podobnego, nieważne, czy grają na bębnach czy nie"².

W szczególności Fundacja koncentruje się na udzielaniu wsparcia weteranom wojennym. W dużej mierze Fundacja w swojej działalności korzysta z pasji Ricka - gry na bębnach. „Kręgi perkusyjne Raven Drum Foundation zapewniają wspólne doświadczenie wspierane przez rezonans, ruch i rytm bębnienia oraz podejście, które zachęca do otwarcia się na generowaną energię. Skupienie się na grze na perkusji w połączeniu z więzią wynikającą z grania w grupie otwiera szansę na uwolnienie, przetworzenie lub transformację emocji i pozostałości traumy"³.

A na koniec tej wspaniałej historii przeczytajmy piękne słowa Ricka Allena: „Służenie innym to tylko część mojego życia, to sposób, w jaki mogę tworzyć zmiany. Nie zawsze chodzi o dawanie pieniędzy na cele; dla mnie chodzi o dawanie siebie. Wszyscy mamy dary, które pomogą innym, którzy mogą coś zmienić. Moje doświadczenie życiowe jest moje, więc dzielę się nim z głębi serca, aby pomóc innym w leczeniu. Zabawne jest to, że kiedy otwieram się i pomagam innym, również otrzymuję uzdrowienie”.

Małgorzata Dworzeńska
Opracowano na podstawie:
www.defleppard.com
rickallen.com
ravendrumfoundation.org

1. <https://rickallen.com/musician/>

2. <https://rickallen.com/humanist/>

3. <https://ravendrumfoundation.org/>

Krótko po wypadku wydawało się, że kariera Ricka Allena została definitywnie zakończona. Nic bardziej mylnego. **Rick Allen gra z Def Leppard po dziś dzień, a jeśli ktoś ma czas i ochotę to 31 maja może posłuchać Def Leppard w Tauron Arena w Krakowie**, gdzie zespół wystąpi w duecie z zespołem Mötley Crüe.

ROLA PEDAGOGA SZKOLNEGO

OKIEM EKSPERTA > Z PERSPEKTYWY PEDAGOGA W SZKOLE PODSTAWOWEJ IM. LEONIDA TELIGI W PORAJU

Jeszcze niedawno uczniowie kochali pedagoga szkolnego z osobą, która zajmuje się „niegrzecznymi dziećmi”. Ich zdaniem do pani pedagog trafiło się za karę. Takie spojrzenie na pracę pedagoga szkolnego się zmienia.

> PEDAGOG NIE JEST OD KARANIA

Wychodząc naprzeciw potrzebom uczniów i rodziców, pedagog wyjaśnia zainteresowanym, na czym polega jego praca, z czym ma do czynienia. Zarówno uczniowie jak i rodzice mają świadomość tego, że pedagog oraz psycholog nie są od tego, aby wymierzać kary, ale wprowadzać różnego rodzaju działania profilaktyczne, które mają przeciwdziałać trudnym sytuacjom. Prowadząc zajęcia z uczniami, pedagog może odnaleźć wśród dobrze uczących się i nie sprawiających problemów dzieci obniżenie nastroju, nietypowe zachowanie czy też zwrócić uwagę na zmianę stylu ubierania się, zainteresowań, słownictwa. To, czy dziecko podczas przerw przebywa z rówieśnikami, czy też pozostaje samotne, jest również bardzo ważne. Niestety, nie wszystkie zmiany są możliwe do zaobserwowania w czasie obserwacji, ponieważ na rozwój i funkcjonowanie dziecka wpływa wiele czynników. Często okazuje się, że uczniowie nie potrafią rozmawiać z dorosłymi o swoich potrzebach, lękach, odczuciach. Rolą pedagoga szkolnego jest wychwycenie tego i pokazanie dziecku, że może i ma prawo mówić o tym, co czuje, jakie są jego pragnienia lub lęki. Uczniowie często obawiają się reakcji swoich rodziców na swoje potknięcia, niepowodzenia, brak sukcesów, ale i reakcji na pragnienia oraz oczekiwania. Chcąc zaspokoić wyobrażenia naj-

bliższych, sprostać ich wymaganiom i pragnieniom, dzieci nie są w stanie zrealizować osobistych marzeń. Odczuwają ból, niepokój, a czasem smutek i przygnębienie. Oddalają się, stają się „niewidzialne”. Szczególnie dotyczy to uczniów z niepełnosprawnościami, którzy nie zawsze akceptują stan swojego zdrowia i ograniczenia, które są z nim związane.

> WSPÓŁPRACA PEDAGOGA I RODZICÓW – DOBRE ZMIANY

Ważna w tej sytuacji staje się współpraca pedagoga i rodziców uczniów. Tu również obserwuję zmianę w pozytywnym znaczeniu tego słowa. Jeszcze niedawno rodzice o pracy pedagoga szkolnego wiedzieli niewiele i myśleli, że to osoba zajmująca się tylko uczniami pochodzącymi z rodzin dysfunkcyjnych, nieradzących sobie w społeczeństwie. Warto w tym miejscu podkreślić, że pedagoga nie należy się obawiać. Komunikacja i współpraca z pedagogiem jest niezmiernie ważna. Informacje pozyskane od rodziców na temat funkcjonowania ich dziecka poza murami szkoły, w domu, w gronie rówieśników, pozwolą na dokonanie doboru najlepszej formy pomocy i wsparcia dla dziecka.

> NAJWAŻNIEJSZE JEST, ŻEBY DOBRZE POZNAĆ UCZNIA

Uczniowie rozpoczynający naukę w szkole nierzadko czują się zagubieni, brak im pewności siebie. Na ich drodze stoją nauczyciele, którzy chcą przekazać młodym ludziom wiedzę, pomóc w kształtowaniu własnych autonomicznych planów na przyszłość, a tym samym wprowadzić w dorosłe życie. Istotą edukacji nie jest jedynie automatyczne przekazywanie wiedzy. Zdaniem nauczycieli, ich najważniej-

szym zadaniem jest poznanie każdego ucznia jako osoby, zrozumienie jego indywidualnych potrzeb, poznanie umiejętności, zainteresowań po to, by w procesie edukacji móc dbać i wspierać rozwój osobisty każdego z nich. W obecnych czasach, w okresie popandemicznym widać, że nie tylko uczniowie i rodzice potrzebują wsparcia, ale jest ono konieczne również dla nauczycieli przedmiotowych.

Prowadząc badania diagnostyczne uczniów, rozpoznając ich potrzeby i możliwości rozwojowe, edukacyjne i psychofizyczne pedagog wspólnie z zespołem nauczycieli określa mocne i słabe strony, predyspozycje, a także zainteresowania wychowanków z uwzględnieniem konkretnego kontekstu środowiskowego. Wyjaśnia przyczyny niepowodzeń edukacyjnych uczniów, trudności w ich funkcjonowaniu, rozpoznaje bariery i ograniczenia, z jakimi muszą uczniowie się zmierzyć. Dzięki analizie sytuacji wychowawczej każdego z nich, pedagog pomaga rodzicom i nauczycielom w zaspokojeniu potrzeb uczniów, rozwiązywaniu trudności wychowawczych i edukacyjnych. Podejmuje działania w zakresie profilaktyki uzależnień, interweniuje, negocjuje i mediuje w sytuacjach kryzysowych. Wszystkie te działania mają na celu włączenie wszystkich dzieci w aktywne życie społeczności szkolnej.

> SZKOŁA OTWARTA NA WSZYSTKICH UCZNIÓW

Na przestrzeni ostatnich lat do prawa oświatowego wprowadzono zmiany, które zapewniają osobom z niepełnosprawnościami dostęp do edukacji w szkołach ogólnodostępnych. Szkoła, w której pracuję, to szkoła otwarta na przyjęcie uczniów z różnymi niepełno-

FOT. ARCHIWUM WŁASNE

sprawnościami, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, z chorobami przewlekłymi. Otwarta na uczniów, którzy mają za sobą sytuację traumatyczną czy kryzysową. W naszej szkole znaleźli swoje miejsce także uczniowie ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się i uczniowie szczególnie uzdolnieni.

W ostatnich latach zdecydowanie przybywa w klasach uczniów z orzeczeniami wydanymi przez poradnię psychologiczno-pedagogiczne o spektrum autyzmu, mających problemy z komunikacją, interakcjami społecznymi czy też ograniczoną liczbą zainteresowań. Dla nich również drzwi mojej szkoły stoją otworem. Każde dziecko ma swoje zainteresowania i pragnie je rozwijać w gronie rówieśników. Chce być chwalone i doceniane, chce spędzać czas z innymi, chce tak po prostu być, jak inni - „normalne”. Żaden uczeń nie ma obowiązku informowania innych, że jest np. ze spektrum autyzmu czy jest osobą z niepełnosprawnością. Chcą być odbierane tak, jak pozostali uczniowie, bez etykietek na plecach.

Jest to ogromne wyzwanie nie tylko dla uczniów, ich rodziców, ale i nauczycieli, którzy często nie mają przygotowania w zakresie pedagogiki specjalnej. I w tym miejscu bardzo ważna okazuje się pomoc pedagoga szkolnego, który wyjaśni, pomoże zrozumieć,

z jakimi trudnościami muszą się zmierzyć uczniowie, jak bardzo potrzebują akceptacji, tolerancji i nieoceniania za „inność”. Pedagog szkolny na podstawie przeprowadzonych badań diagnostycznych, analizy orzeczeń i opinii uczniów, przeprowadzonych rozmów z rodzicami, wychowawcami i nauczycielami organizuje dla uczniów pomoc psychologiczno-pedagogiczną na terenie szkoły. Monitoruje postępy uczniów, wyjaśnia przyczyny niepowodzeń, szuka rozwiązań sytuacji trudnych.

Włączenie uczniów z niepełnosprawnością do społeczności klasowej i szkolnej to przede wszystkim ogrom pracy wychowawczej, dzięki której klasa przygotowana jest na przyjęcie do szkoły ucznia potrzebującego tolerancji i pomocy ze strony innych. Wsparciem dla ucznia z niepełnosprawnością jest dodatkowy nauczyciel, posiadający kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej, którego zadaniem jest współorganizowanie procesu kształcenia tak, by nie wyręczać go w codziennej pracy, a zapewnić najbardziej optymalne warunki edukacji.

Wobec takich wyzwań stojących przed całą społecznością szkolną zarówno uczniowie jak i nauczyciele oraz rodzice mogą liczyć na wsparcie pedagoga i psychologa szkolnego. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna dotyczy nie tylko uczniów. Pomoc pedagoga

skierowana jest również do rodziców, nauczycieli i pozostałych pracowników szkolnych. Pedagog szkolny towarzyszy nauczycielom i rodzicom w rozwiązywaniu problemów wychowawczych, dydaktycznych, ale także wspiera budowanie ich umiejętności wychowawczych. Odbywa się to najczęściej w formie indywidualnych konsultacji oraz grupowych warsztatów i szkoleń.

➤ PRACA TERAPEUTYCZNA PEDAGOGA

Praca pedagoga szkolnego polega również na prowadzeniu zajęć o charakterze terapeutycznym. Posiadając odpowiednie kwalifikacje, prowadzę zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, terapii pedagogicznej dla uczniów z niepełnosprawnością, posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego i opinie wydane przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną. Zajęcia te realizowane są w małych grupach, ich tematyka jest dostosowana zarówno do wieku jak i do indywidualnych potrzeb i możliwości dzieci. Poznanie środowiska lokalnego uczniów z niepełnosprawnością umożliwia mi szersze spojrzenie na problemy ich i ich rodziców. Ścisła współpraca z wychowawcami, nauczycielami, psychologiem szkolnym pozwala mi na właściwy dla nich dobór zajęć terapeutycznych, integracyjnych i ukierunkowanych na kształtowanie pozytywnego obrazu siebie oraz na podejmowanie właściwych działań opiekuńczych i wychowawczych. Uczenie dzieci w jaki

sposób własnym wysiłkiem mogą osiągnąć dla siebie coś nowego i bardzo cennego, w jaki sposób mogą tworzyć i odkrywać pożyteczne dla siebie informacje, procentuje w trakcie trwania nauki. Pracując systematycznie z uczniami prowadzę obserwację pedagogiczną. Dzięki niej mogę efektywniej dostosować tematykę zajęć do indywidualnych potrzeb uczniów z niepełnosprawnością.

▶ WE WSPÓŁPRACY SIŁA

Bieżąca współpraca z wychowawcami klas ma na celu poznanie środowiska uczniowskiego. To wychowawca jest zawsze najbliższym dziecku i ma najwięcej informacji na temat jego i jego rodziny. Wymiana informacji podczas posiedzenia zespołów nauczycieli pracujących z uczniami i indywidualne rozmowy z uczniami i rodzicami to najlepsza droga do pełniejszego rozpoznania ich potrzeb i oczekiwań.

Oprócz współpracy z wychowawcami klas i nauczycielami w rozpoznawaniu sytuacji uczniów z niepełnosprawnością współpracuję także z psychologiem szkolnym. To inny rodzaj współpracy, bardziej specjalistyczny, pozwalający na wspólne omówienie diagnozy dziecka i podjęcie dalszych kroków postępowania. Rolą pedagoga szkolnego jest nie tylko pomaganie uczniom z niepełnosprawnością i trudnościami szkolnymi we włączeniu się w życie klasowe i szkolne, ale również przygotowanie pozostałych uczniów do ich codziennej obecności, wyjaśnienie specyfiki funkcjonowania kolegów i koleżanek oraz nauczenie ich najbardziej właściwych zasad postępowania. Najczęściej złe zachowania uczniów wobec osób z niepełnosprawnościami wynikają z braku wiedzy, obawy, że mogą się np. czymś zarazić od kolegi, koleżanki oraz funkcjonujących w społeczeństwie stereotypów.

Mam świadomość, że moja praca nie przyniesie oczekiwanych efektów, jeżeli nie włączą się do niej rodzice uczniów. Moja współpraca z rodzicami odbywa się głównie poprzez kontakty

FOT. ARCHIWUM WŁASNE

i rozmowy indywidualne, prowadzenie konsultacji w celu uświadamiania im problemów dydaktycznych i wychowawczych uczniów oraz niwelowania ich dzięki wspólnemu działaniu (dom - szkoła). Biorąc pod uwagę dobro uczniów, które jest dla nas wartością nadrzędną, staramy się wspólnie rozwiązywać pojawiające się problemy. Zdobyte w trakcie rozmowy z rodzicami informacje na temat dzieci wykorzystuję efektywnie w swojej codziennej pracy. Za cenne uważam także uświadomienie rodzicom, że sposób, w jaki postrzegają swoje dzieci, zarówno te z niepełnosprawnością jak i pełnosprawne, wpływa nie tylko na ich zdanie o sobie, ale narzuca im pewne zachowania. Staram się, by rodzice czuli się partnerami w procesie edukacyjno-wychowawczym organizowanym przez szkołę i chętnie w nim uczestni-

czyli. Dzięki tej współpracy mogę dzielić się własną wiedzą i doświadczeniem zawodowym z również z nauczycielami. Współpraca z nimi oraz instytucjami świadczącymi usługi społecznego wsparcia umożliwia mi poszerzenie wachlarza ofert w zakresie pomocy dziecku i rodzinie. Podnoszenie jakości pracy własnej, między innymi poprzez prowadzenie zajęć pobudzających ciekawość oraz aktywność dzieci, sprawia mi dużo satysfakcji.

Cieszę się, że coraz częściej słyszę, że pedagog szkolny to pomost między uczniem, rodzicem a nauczycielem. Sama wiem, że to ktoś, kto nie zamyka gabinetu po zakończonej pracy.

Elżbieta Sitek - pedagog, surdopedagog, trener umiejętności społecznych, Szkoła Podstawowa im. Leonida Teligi w Poraju